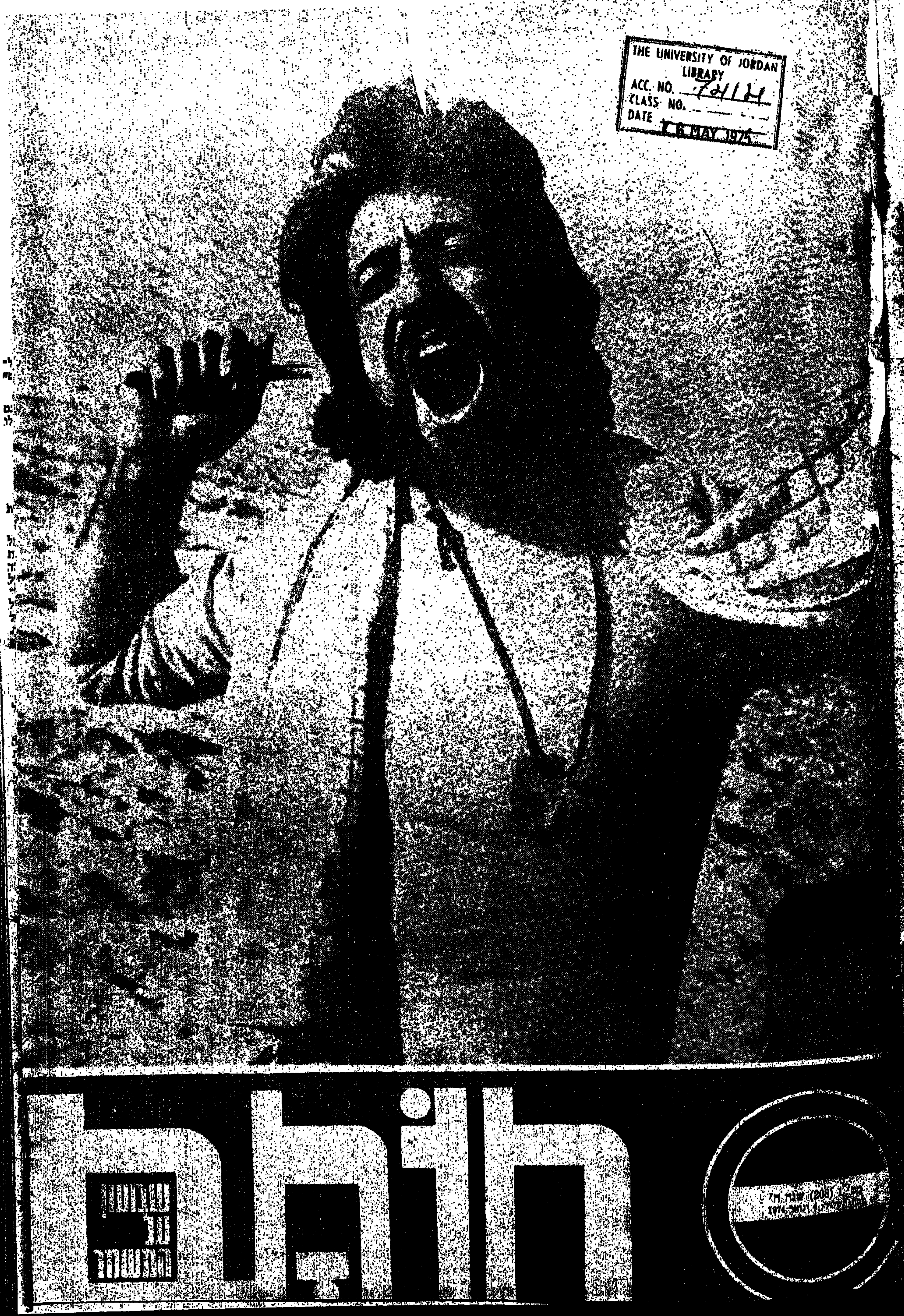

THE UNIVERSITY OF JORDAN
LIBRARY
ACC. NO. 74114
CLASS NO.
DATE 18 MAY 1975

המערכת והמנהלה: בית „על המשמר", רח' גראבינזור 6, תל־אביב. המען למכתבים, תגובות והערות: שירות „על נעלי", תל־אביב.

עורך ראשון: בצלאל לב זיל
העורך: ישראל זמיר
עורך גראפי: טובה אוסובסקי
צלמת: ריבה סגל
מזכירה: נורית לבנר
מערכת: י. אופן, צ. בן־שלום, מ. גילת, ג. מנור, ר. מרוח, י. סובול, מ. סנונית, י. קאנץ, ג. קונן, ת. רז, ח. שור.

עמוד

אין מקום לממשלת־חירום — ראיון עם מזכ"ל מפ"ם — עמ' 3
ההצבעה במיגזר הערבי — י. גונן — עמ' 4
ויחזיקו שבע נשים באיש אחד — ישראל זמיר — עמ' 5
כזאת היא המלחמה וכזה הוא העיתון — גיורא מנור — עמ' 7–6
ניצחנו, עכשיו אפשר לשבת — וחיד ראפת — עמ' 9–8
במעט כמו בכרם — צביה בן־שלום — עמ' 11–10
השנתון שבלם — עמ' 13–12
המחדל והמחלומה — אורי ביאלר — עמ' 13
נא להדק החגורה — פנחס יורמן — עמ' 14
שוחח אישית — יגאל גלאי — עמ' 15
המצטלם — מיכל סנונית — עמ' 15
מה הולך — עמ' 16
הטלוויזיה הלימודית — עמ' 19
עולם מוזר — עמ' 20

תמונת השבוע

פתאום קם חייל בבוקר ומרגיש ש...
(צילום: י.פ.ס.א.)

כנסת לא יפה

אתה בחרתנו — כך תאמר הכנסת השמינית לבוחריה, אשר (ואם) לא יסבירו לה פנים. פריצת הליכוד של שרון, קנתה לו ראש-גשר נרחב בעבר הנגדי, אך היא גם סיבכה את תנועותיהם של המחנות, העומדים זה מול זה — מכתרים-ומכותרים ואף משולבים אחדדי. גם כאן — רק שיחות עטורות-הישגים בז'נבה יצליחו להביא להפרדת הכוחות ולייצוב החזית.

אתה בחרתנו, כאמור. אך שלא תהיה יחסנית כל-כך, הכנסת הזאת. קדמו לה שבע יפות ממנה... ועדיין אין יודעים, אם תוציא את שנתה הרביעית, או אפילו את השנה הזאת. האנפאן טריבל מן העולם הזה התחלף בשולמית הזועמת, וכך קויימה רוטאציה נאותה. הפנתרים ישמיעו קולם בחוץ — שם גם ישמעו אותם יותר. מאורעות מסעירים אחרים, לא התרגשו עלינו בבחירות האלה. קן-הכנסת לא יהיה גם בעתיד מוקד ההתרחשויות המכריעות בחיי המדינה. לשם כך קיימים, כידוע, מיטבחים...

שלוש ערים

רבינוביץ' לא נבחר, אך יהיה אולי ראש-עיר. לחט נבחר, אך אולי לא יהיה. קולק מונגנו, מאוגב, על כסא עיר-הקודש. רק אלמוגי כבש בסערה את חיפה האדומה (!), ששכחה לו את שבירת שביתת-הימאים (כן, זה עניין של כעשרים שנה — אך אנחנו לא נשכח). ואולי תצא נשכרת לא רק העיר חיפה — אלא ייצאו נשכרים הפעם גם הנמל וחצי והימאים...!

אפריקה ושוויצריה

הגנרלים חזרו לשוחח בשווייץ, לאחר שכלי-התקשורת בישרו על כוננות גבוהה בקווים, במצרים וסוריה. ונאמר דבר נדוש: מוטב לשוחח מאשר לירות. ובכלל, מוטב לנסוע לשווייץ מאשר לעשות מילואים באפריקה — על כך ודאי אין חולק. עתה נצפה ממוטה גור שיביא לנו לאפריקה את שוויצריה...

איך הזמן רץ!

1974 שנים חלפו כבר מאז הוחל בספירת השנים על-פי הנוצרי בן ה-4. איך הזמן רץ! המאורע ההיסטורי נחוג אצלנו הפעם ברוב צנע. אין בטוחים כל-כך, אם הרך הנולד יצדיק את התקוות שתולים בו. לעומת זאת צויין יום-ההולדת של השנה החדשה באירופה „הקפואה" כרגיל. שם חוגגים בכל מצב. לחם אין ז'נבה...

כדור בראש

„החזית העממית לשיחרור פלסטין" לא כל-כך אוהבת את מארקס ועוד פחות את שותפיו עם ספנסה. היא הסיקה איפוא מסקנה משחררת ושלחה כדור עממי בראש ציוני, כדי לגלות את זיו פניה של החזית הזאת. למרבה המזל עבר הניתוח בהצלחה, וזיו ניצל. אנגליה האוקספורדית ולונדון של רחוב אוקספורד הזדעזעו לשעה קלה — אולם אין להפריז, מבצעי המעשה קרויים גם להבא אנשי גרילה בפי שדרי הבי.בי.סי. — והכינוי טרוריסטים שמור, כמובן, ללוחמי הצבא האירי הרפובליקני.

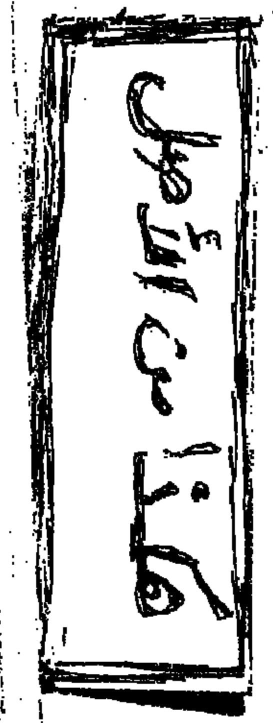

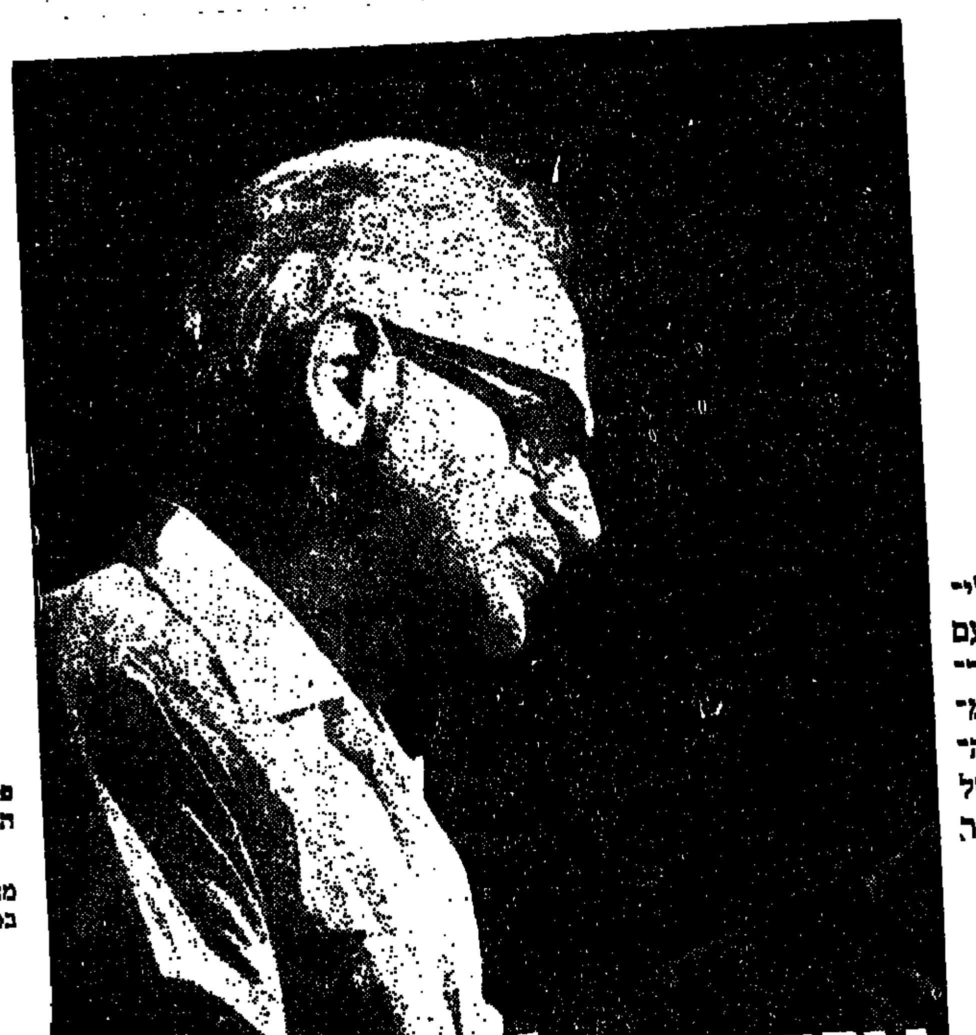

אין מקום לממשלת חרום!

מאת גיורא מנור

- הצבעה ניצית לכנסת השמינית
- אם ממשלת־חירום - ללא מפ"ם
- אין מועמד לראשות הממשלה מלבד גולדה מאיר
- הצבעת המחאה טירפדה את המערך

בבוקר שלאחר היום שלאחר הלילה הארוך של הבחירות נפגשנו עם מזכ"ל מפ"ם. בחוץ זרחה שמש חורפית נעימה ובהירה, אולם המצב המדיני שנוצר עם היוודע התוצאות הלא סופיות, אבל הברורות למדי, של הבחירות לכנסת השמינית אינו בהיר, כל עיקר.

יש תזוזה ברורה ימינה. במידה ידועה זה היה צפוי. התברר שהרשימות „היוניות" לא קצרו קציר רב. — אומר מאיר תלמי.

מה תהיינה התוצאות המדיניות של הבחירות, לדעתך?

על אף האכזבה, יש אפשרות להרכיב ממשלה שה„מערך" יעמוד בראשה.

האם אין זה תלוי במידה רבה בעמדת המפד"ל?

ודאי. ואין זו רק בעיה מספרית של מנדאטים. אי־אפשר להתעלם מן ההתפתחות הניצית במחנה הדתי־לאומי. גם בתוך מפלגת „העבודה" אין אחדות־דעות. לפני הבחירות וגם עתה מעלה המפד"ל את סיסמת ממשלת־החירום, ממשלה שתכלול את „הליכוד". הקמת ממשלה כזו לא באה, לדעתנו, בחשבון, כי זה היה חוסם את הדרך לז'נבה. מה שלא תהיינה ההערכות על המצב, המשא־ומתן שם הוא במוקד חיינו בשעה זו. בכל מקרה מפ"ם לא תהיה שותפה בממשלה כזו. איני מעלה על הדעת ש„העבודה" תסכים להצעה כזו.

המפד"ל הצטיינה תמיד ב„גמישות". כאשר רואיינו שרי מפלגה זו לאחר ישיבת הממשלה, ביום ג', אמר השר בורג (שלא הסיר למען מצלמות הטלוויזיה את משקפי־השמש שלו והזוהר היתה על כן קודרת מאוד) שמפלגתו תפעל להקמת ממשלת־חירום. אותה שעה חייך השר חזני אל המצלמה. האם אפשר לפרש חיוך זה כאילו אין המפד"ל כבולה סופית לעמדה קיצונית, והיא תגלה, כדרכה, גמישות במשא־ומתן הקואליציוני?

המפד"ל קשורה בהחלטות תנועתיות ביחס לאי־חלוקתה מחדש של ארץ־ישראל, משמע, אי־עשיית פשרות טריטוריאליות ביהודה ושומרון, וכמובן בירושלים. אבל במצב שנוצר לאחר הבחירות גם חילוקי הדעות השוררים בתוך „העבודה" עשויים להניע אותם להסכים להשתתף בממשלה במתכונת היוצאת. יש יסוד לחשוש שהשתתפותם בממשלה תהיה קשורה בתנאים בעיקר בשטח הדתי דווקא.

אני מניח שאין אפשרות לנהל משא־ומתן עם מצרים על גבולות בסיני ולא לדבר עם הירדנים על יהודה ושומרון. כל ממשלה שתקום, ויהיה הרכבה אשר יהיה, תצטרך לקבל על עצמה את עול ניהול השיחות בז'נבה.

ועידת ז'נבה היא סיכוי ראשון, סיכוי היסטורי ממש, להגיע לידי הסדר מדיני. משא־ומתן כזה לא ניתן להיעשות בחצי־פה, ועם אחת ממדינות ערב (מצרים) בלבד.

מי יהיה, לדעתך, ראש־הממשלה הבא?

אני מעריך, שבשל המצב ב„עבודה", יש רק אדם אחד המסוגל להתייצב ולקבל על עצמו תפקיד זה, וזו, כמובן, גולדה מאיר. לדעתי, זה יהיה הגישור שישכנע את גולדה להמשיך בתפקידה, על אף עייפותה ואכזבתה מתוצאות הבחירות.

האם יצטרך „המערך" לוותר בנקודות חשובות במשא־ומתן על הרכבת הממשלה החדשה?

המצע של „המערך" הוא למעשה „יוני", 14 הנקודות הן יוניות. אני חייב לומר שבמשא־ומתן על המצע לקראת הבחירות שררה אווירת הידברות בין „העבודה" לבין נציגי מפ"ם, והוכנסו בו שתיים לרוחנו. לא ראינו אפשרות לתבוע מן השותפים שלנו צעדים שיוכלו להביאו למשבר ערב הבחירות. במצע יש החלטה המחייבת את נציגי ה„מערך" בממשלה לנהוג לפיו.

האם כוונתך לומר בזה ש„התורה שבעל־פה" והמיסמכים „הקיימים ואינם קיימים" הלכו לעולמם?

אני סבור שאכן, כך הדבר. כל אלה אינם מחייבים את מפ"ם. ההסתייגויות שלנו נכללו במצע, ויש בעיני חשיבות לכך.

האם יש לדעתך חשש לבחירות חדשות בקרוב?

המפד"ל תוכל להשתתף בממשלה רק על יסוד קבלת החלטה „242", שהיא המונחת ביסוד ההליכה לוועידת ז'נבה. סירוב מצד המפלגה הדתית־לאומית בנקודה זו עלול להביא לידי בחירות חדשות. יש לזכור שבשנת 1970 עזב בגין את הממשלה בשל קבלת החלטת מועצת הבטחון, ואילו המפד"ל נשארה בה, ושמרה לה אמונים עד היום הזה.

אם כן, יש אפשרות שתקום ממשלה על בסיס „הליכוד" + מפד"ל?

אין לדעתי אפשרות מספרית שתאפשר ממשלה כזו, אלא אם כן יחול פילוג במפלגת „העבודה". איני סבור שאנו עומדים בסיטואציה כזו. אין להניח שקבוצה ניכרת של חברי־כנסת שנבחרו מטעם „המערך" תיטוש את מפלגתה ותצטרף לממשלה בראשותו של בגין.

האם הופתעת מהצלחתה של שולמית אלוני ומכשלונם של אנשי „מוקד"?

לא. בעד שולמית אלוני הצביעו אותם אנשי „המערך" שלא היו מרוצים מהתנהגות המערך ערב הבחירות ורצו להביע את עמדתם הביקורתית. „מוקד" קיבלה למעשה את אותו אחוז הקולות שקיבל מיקוניס בבחירות הקודמות, משמע שצירופם של אנשים חדשים כמאיר פעיל ואחרים לא הוסיפו להם קולות. כל מי שהבין שכאן הכרעה מדינית ולא הבעת השקפות כלליות, הצביע בעד „המערך" כי לא היתה ברירה אחרת.

למעשה גרמו אלה, שהצביעו בקלפי פתק למען שולמית אלוני או „מוקד", לחלק ניכר מירידת כוחו של המערך, ובכך עירערו במו ידיהם את נצחונם של אותם כוחות שהם תומכים לפי הצהרותיהם.

מצב דומה היה לכך בבחירות להסתדרות. אנשי מוקד טענו שהם תומכים בהמשך כהונתו של בן־אהרון, אילו הצביעו המקורבים בעד ה„מערך" במקום בעד ק"ב היה בן־אהרון זוכה לנצחון ולא היה מתמסר ה„חישבון". והיוצא שאנשי „מוקד" יכולים לזקוף לזכותם רק זכות מפוקפקת מאוד, היא תוספת־אחוז בכמה קיבוצים.

הצבעה במיגזר הערבי

מאת י. גונן

תחזית חלוקת המנדטים במגזר הערבי מצביעה על עליה של רק"ח מ־3 ל־4 מנדטים. מוקד העליה של רק"ח נתגלה דווקא במשולש, שם קיבלה מפלגה זו יותר ממחצית הקולות לטובת חבר הכנסת הרביעי, למרות העובדה שרובו של הציבור הערבי בארץ חי בגליל. תופעה זו מצביעה כי במשולש הלכי־הרוח הלאומניים חריפים יותר מאשר בצפון הארץ. יש אולי לייחס עובדה זאת להשפעתם של תושבי הגדה המערבית ורצועת עזה.

הרשימה הבדואית עברה את אחוז החסימה ואף תעביר כ־4000 קולות לרשימה השניה, הצמודה אף היא למערך, רשימת קידמה ופיתוח. דבר זה יקנה לרשימה זו שני מנדטים והתוצאה — שלושה חברי כנסת ערביים הקשורים למערך והם: השייך האמר אבו־רביעה, ח"כ סייף א־דין זועבי — ראש עיריית נצרת וח"כ השייך ג'אבר דאהש מועדי, סגן שר התקשורת — השניים האחרונים מרשימת „קידמה ופיתוח".

רשימתם של דיאב עובד המוסלמי מהמשולש ואליאס נחלה הנוצרי מהגליל, שבעבר היתה קשורה למערך, והפעם עצמאית, יצאה להיאבק על קולות הבוחרים הערביים ברשימה לאומנית עצמאית שאינה קשורה לא לרק"ח ולא למערך. רשימה זו לא עברה את אחוז החסימה.

בכנסת השמינית יפסיד המערך נציג אחד ומספרם הכללי יעמוד על שלושה לעומת ארבעה בכנסת השביעית. אין ודאות איפוא כי נסיונו של המערך לרענן את הייצוג של ערביי ישראל בכנסת ע"י שיבוצם של פנים חדשות.

מוקדם עדיין לערוך סיכום סופי, אך כבר עתה מתאמתת ההנחה אותה ציפינו מראש: קיימת הסתייגות בקרב ערביי ישראל מהצבעה לרשימות ערביות נפרדות. הערבים מעדיפים הצבעה ישירה למערך, כפי שהצביעו 24,000 המצביעים, שנתנו לו את קולם (מעריכים שכ־3,000 מהם הצביעו למפ"ם).

כמו כן, מתאמתת התחזית שרק"ח צפויה לעליה, אלא שעדיין לא השיגה רק"ח את הרוב המוחץ של 70% מכלל קולות הבוחרים הערביים אשר לו ציפתה בבטחון כה רב.

תופעה אחרת הקשורה לתוצאות הבחירות כרוכה בנסיונה של הרשימה שבראשה דיאב עובד (ויס) לעבור את אחוז החסימה. אילו הצליחה היה הדבר תודות לקולות הנוצריים — היוונים־הקאתולים — שנתנו לבן־עדתם תושבי הכפר ראמה; (אליאס נחלה, הנוצרי, מופיע שני ברשימה זו).

האירוני שבדבר הוא, שקולות הנוצרים היו עוזרים לבחירתו של דיאב עובד המוסלמי, הניצב בראש הרשימה, ואילו המועמד הנוצרי שהביא את הקולות — היה נשאר מחוץ לכנסת.

תופעה נוספת שוב הוכחה שעדיין המשטר החמולתי מושל בכפרי המיעוטים ומכתיב, אם כי לא כבעבר, את צורת ההצבעה.

עובדה היא שדיאב עובד קיבל בכפר טייבה שבמשולש 1586 קולות מכלל 4,500 המצביעים. משפחת עובד היא הגדולה בכפר, וסיפקה את מרבית הקולות.

צורת ההצבעה לעיריה במזרח ירושלים ראויה לתשומת־לב. לעומת 20% מבעלי זכות הבחירה שהצביעו, לפני ארבע שנים, הרי הפעם הצביעו רק 10% מכלל הבוחרים.

יש להניח שאילולא פרצה מלחמת יום כיפור, היה מגיע אחוז המצביעים במזרח העיר ל־60%.

מלחמת יום כיפור גרמה לרעידת־אדמה גם בקרב ערביי השטחים, שתושבי מזרח־ירושלים רואים עצמם כחלק בלתי נפרד מהם. הציפיות והתקוות שהם תולים בוועידת ז'נבה גרמו להימנעותם מהצבעה. לפנינו מחאה אקטיבית על המשך השלטון הישראלי בעיר. התושבים חוששים להסתבך עם שלטון ערבי, שלפי ציפיותיהם מוועידת ז'נבה עשוי לחזור בצורה זו או אחרת אל בין כותלי העיר המזרחית.

אילו הצביעו 60% מבוחרי העיר, אין סירושו שהמערך היה מקבל את רוב הקולות, ארבע השנים שחלפו לימדו את תושבי מזרח־העיר את יתרונות הדמוקרטיה. הם אינם חוששים כבעבר מסנקציות של השלטון.

הפריחה הכלכלית העוברת על העיר, מקטינה את תלותם בחסדי השלטונות. צפיותיהם לפיתוח עירוני, כמו: סלילת כביש, פתיחת בתי־ספר נוספים וכו', נתקלו ב„סחבת" ביורוקראטית. קיימת אכזבה מרובה מהתקוות הרבות שתלו תושבי העיר בטדי קולק.

יתכן שדווקא תוצאות הבחירות במזרח העיר: (75% מכל אלה אשר הצביעו נתנו קולותיהם למערך) מעידות שכמעט רק תומכי המערך הלכו לקלפי. 90% מהאוכלוסיה הערבית נמנית עם מתנגדי טדי קולק. הם הביעו את מחאתם על־ידי הימנעותם מהליכה לקלפי, כיוון שלא מצאו אלטרנטיבה באף מפלגה ציונית אחרת.

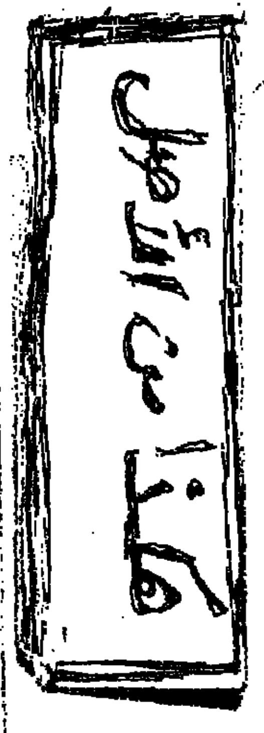

והחזיקו שבע נשים באיש אחד

מאת ישראל זמיר

הסיפרה 60 בדף סידור־העבודה של קיבוץ הראל — פירושה: מגויים. כיצד מחזיקים מעמד עם מינימום של חברים (גברים) ואף שומרים על מורל?

זוהי התמונה בקיבוץ הראל. המזכיר אבי גוטמן גויס עוד ביום הראשון ואחרי חודשיים ללא מזכיר העביר את התפקיד לרעייתו — מלכה (היחידה שלא היתה מסוגלת לסרב לו...). דוד הדס, אקונום במטבח, פותח את יומו בהעמסת כלובי עופות ומכהן גם כמרכז־משק. כל חבר בהראל יומו מפוצל בין 2—3 ענפים, בכל מקום בו נחוצה יד של גבר.

המוסך — נעול. המסגריה — כמעט שובתת. צוותי הלול וה„הודים" חסרי נסיון וידע מקצועי והתוצאה: תמותה של כ־20% בלהקית הצעירות. החשמלאי זה עתה קיבל צו־מילואים (הלול, הכמעט אוטומטי, בו החשמל מהווה מרכיב מרכזי, עומד לקלוט להקת פטימים חדשה (26,000) ובמקרה של תקלה כלשהי בחשמל — הנזק עלול להיות חמור ביותר). שני רכזי ענף המטע בצבא. מתנדב שלמד את התורה על רגל אחת הפך לרכז.

יכולתי להמשיך ולהמשיך בתיאורים איוביים מעין אלו, אולם ההפתעה הגדולה ביותר היתה שמצאנו את קיבוץ הראל במוראל יחסית גבוה, כשכל הוועדות מופעלות, כולל ועדת־תרבות שהכינה מסיבת חנוכה יפה. „היה זה חג עצוב..." — הפטירה חמדה, אחת החברות הצעירות. בהראל מתקיימים שני חוגים, נשיים אומנם: חוג למלאכת־יד וחוג לסידור פרחים. לפני ימים ספורים התקיימה שם אסיפה פוליטית לקראת הבחירות. המרצה: מיכה חריש מ„המשמרת־הצעירה" של מפלגת־העבודה. כמה היו?

אומר דוד הדס: „מיכה דיבר לפני שמונה חברים. אני לא הלכתי כי חששתי שאירדם לו ממש מול העיניים". בקיבוץ בו שבעה גברים צריכים לבצע עבודה של 27 — היום מתחיל מוקדם מאד ומסתיים מאוחר למדי, או מוטב אולי בלשונו של דוד הדס: „עובדים וישנים. ליותר מזה לא מסוגלים". נוסף על הקושי הפיזי היה על הבחורים הללו לעודד בשבועות הראשונים את 34 הבנות, שרובן נשואות ובעליהן מגוייסים. „בהתחלה היה מתח נוראי. התפרצויות נפשיות על כל שטות. היום הבנות רגועות לגמרי, מאז שהחברה'ה באים חביתה לחופש".

האם התנועה עוזרת? האם שלחו לכם תגבורת בכוח־אדם מקצועי?

„יש לציין כי התנועה עשתה רבות" — אומר דוד. „ביום בהיר אחד הגיעו לכאן שלושה גרעיניקים מקיבוץ ניר־עוז ותיקנו את מה שהיה טעון תיקון. הם הבטיחו לשוב בעוד כמה ימים. גם מענף ה„הודים" של קיבוץ חצור הגיעו. וגם לולן ותיק מכפר־מנחם".

בהראל מצויים ביום עשרים מתנדבים. הם באו לישראל כדי לעזור. אם יש משמעות לעזרתם הרי זה להימצא במקום בו הם נחוצים. בהראל הם מרגישים מצויין. הם מודעים לעובדה כי הם חיוניים ויש הערכה לעבודתם. השבוע שלושה מהם ביקשו רשות לטלפן לחבריהם שבארה"ב ולהציע להם שבבואם ארצה יסעו מייד להראל כי „פה יהיה מה לעשות וירגישו טוב" — דברי דוד הדס.

קיבוץ הראל עומד לקלוט השלמה תנועתית מארצות־הברית. חלק ניכר מהחניכים הגיע לארץ במסגרת „המכון למדריכי חו"ל". עם פרוץ המלחמה הם עזבו את המכון וחשו להראל ושהו שם שבועיים. המכון תבע מהם לשוב לירושלים ואף איים שלא יקבלם חזרה. חלק חזר, עשרה נשארו בקיבוץ.

אפשר לומר שהמשק מתנהל לא רע, משתדלים לנהוג כאילו הכל כרגיל. „להתארגן יותר טוב ממה שהתארגנו — לא ניתן. אולם אם יימשך המצב הקיים זמן רב ולא ישחררו לנו את המינימום שדרשנו — אינני רוצה לחשוב מה יהיה..." — דוד הדס.

חמדה: חשוב להוציא הבחורות מהחדרים בערבים...

קיבוץ הראל פנה בבקשה דחופה למוסדות הצבא שישחררו שבעה חברים חיוניים. הקיבוץ אינו מסוגל לקלוט עזרה כלשהי ללא מרכזי־ענפים או לפחות „מספרי שניים" מכל ענף. הם סיימו את כל העבודות העונתיות: זריעת שטחי הפלחה, עיבוד שטחי השלחין וקטיף התפוחים והאגסים. קיבוץ הראל משווק בשנה כ־400 טון תרנגולות ו„הודים". יש להם כ־5000 דונם פלחה; 1200 דונם שלחין; 70 דונם תפוחים ו־50 דונם אגסים.

באיזו מידה נעשה מאמץ לשחרר את המגוייסים החיוניים?

„פנינו לכל כתובת אפשרית בצבא ומחוצה לו. הקיבוץ־הארצי עשה מעל ומעבר. שמעון אבידן הבהיר לנו כי לא ניתן לקשור את הקצות. הפיקוד העליון נתן הוראות לשחרר אנשים ואילו הדרגים הנמוכים מתעלמים מההוראה ומסרבים לבצעה".

כאשר לפני ימים ספורים הגיעו להראל עוד שני צווי־גיוס: אל יוסף — רכז ה„הודים" וגזבר, ואל משה — איש המטע ועובד ה„הודים" — השבענו שזה הסוף. אולם בעזרתו של שמעון אבידן בוטלו הצווים.

ההיסטוריה של קיבוץ הראל היא עגומה. אין תחילתו כסיפור הצלחה, הרבה צער, דמעות ודאבון־לב. היו מנת חלקם של הראשונים — פלמחניקים, חניכי התנועה מהחטיבה „הראל" שפתחו ביישובו ובביסוסו של „מבצע־נחשון" על־ידי הקמת יישובים לאורך הדרך באזור ירושלים. מאבק פוליטי חריף ונוקב התנהל בשנות החמישים על האוריינטציה של מפ"ם. קיבוץ הראל היה ידוע בפעילותן ובעירנותו הפוליטית ונטה למה שכונה אז בז'רגון הפוליטי: ה„סנהאיזם". בשנת 1955 הגיעו הניגודים לנקודה כזאת שהקיבוץ התפרק וכל מייסדיו עזבו. לא נלאה את הקורא באותה פרשה או מחדל. אך ראוי וראוי פעם לבחון ולתאר אותה פרשה שהותירה משקע כבד של מרירות ועוגמת־נפש עד היום הזה.

הקבוצה ש„ירשה" את המייסדים כללה חניכי התנועת מח"א. חולון ובת־גלים. מהם נותרו כיום בהראל שני חולונים ובת־גלימניק אחד (דוד הדס)... ב־1959 תוגבר הקיבוץ בגרעין ארגנטינאי, שממנו נותרו כ־12 חברים. ב־1968 זכה הקיבוץ להשלמה ישראלית, הכוללת כיום כ־18 חברים. 32 חברים הצטרפו ממקומות שונים בארץ. עתה עומד הקיבוץ לקלוט השלמה תנועתית מצפון־אמריקה.

את האימהות הצעירות פגשנו בבית־הילדים בשעת האכלה. חמדה, צביה ומלכה האכילו את ילדיהן ואגב כך השיבו לשאלותינו.

איך השפיע הניתוק?

מלכה (שהיא גם המזכירה): „אפשר לומר שהתרגלתי במידת מה לחיות לבד, בלי אבי. תקופת המלחמה היתה קשה במיוחד כי ילדתי. היום כאשר חופשתו של אבי מתבטלת — אינני מתרגשת כל כך. ההתרגשות היא מדברים הנוגעים לטווח הארוך: האם זו המלחמה האחרונה?"

אין הן מאמינות כי הצבא ישחרר את הבנים. „אבי האמין, קיווה כל־כך. אני כבר מעבר לייאוש". מלכה מציינת שהמזכירות אומנם נפגשת כל שבוע ואף הוועדות. העבודה מתנהלת כרגיל. לפעמים יש גיוסים בערבים, אך אין זה בגלל המלחמה. חשוב מאד להוציא את הבחורות מהחדרים ולכן מושקעים בהראל מאמצים גדולים כדי לנהל אורח חיים תקין, הכולל הפעלתם של מוסדות חברתיים ותרבותיים.

בשנה האחרונה עשה הקיבוץ מאמץ ניכר בקליטת משפחות שהביעו רצונן לחיות בקיבוץ. חברי קיבוץ נהגו לנסוע לביתן ולהזמינן להראל, עתה אין מי שיעסוק בכל אלה.

„בעיית השיחרור של המגוייסים היא הבעיה מספר אחד שלנו", — אומר דוד הדס, איננו משוחררים מן ההרגשה כי כל עניין השיחרורים הוא מקרי וללא תיכנון. מה פירושו של דבר כי המטה העליון הכיר בחיוניותם של חברים למשקם ואילו הדרגים הנמוכים אינם משחררים? ממתי הפקודות מועברות בכיוון הנגדי? וזה „נוני" של צה"ל שלא הגיע להכרה שיישוב כמו שלנו זקוק למינימום סביר של חברים כדי להחזיק את המשק, את המוראל ואת המסגרת החברתית בהפעלה תקינה. הפרדסן שלנו מגוייס. אתה יודע מה הוא עושה בצבא? הוא אחראי על חלוקת הדואר ביחידתו... פנינו במכתב אל מפקד של אחת היחידות היושבות במרכז הארץ וביקשנו כי יתן לחבר מרכזי שלנו חופש ואנו מתחייבים ברגע שיזדקקו לו — לדאוג שתוך שעה הוא יהיה בבסיס. כעבור ששה שבועות זכינו סוף סוף למענה כי „בקשות לשחרור יש להפנות לולת"ם."

קיבוץ הראל מחזיק מעמד יפה ואף משתדל לשמור על מוראל גבוה. אך אין לי ספק כי עם „מבנה דמוגראפי" כה בעייתי העניינים במוקדם או במאוחר שוב יתחילו להתפוצץ. נראה לי כי בעיה זו חורגת מתחום התנועתי והופכת לבעיה לאומית המחייבת מחשבה, תיכנון ובחינה מחודשת בשאלה: מהו מינימום החברים שיש להשאיר בקיבוץ או במסגרת התיישבותית אחרת כדי שאלו יוכלו לתפעל כלכלית וחברתית.

מלכה גוטמן: האם זו המלחמה האחרונה?

דוד הדס: „יצוו לצה"ל"

רשימה בת 250 חברים חיוניים מקיבוצי „השומר־הצעיר" הוגשה למוסדות צה"ל בבקשת שחרור. מוסדות צה"ל, לאחר שיקול קפדני, החליטו לשחרר 34 בלבד. אך כאשר אותה פקודה „הורדה" אל הדרגים הנמוכים — הצטמצם המספר ל...10.
אולם מה קורה בקיבוץ, אשר מספר הגברים שבו הוא 27 (סה"כ חברים — 65; מספר הילדים — 40) ו־20 מהם יוצאים לצבא ובבית לא נותרים אלא שבעה בחורים לרפואה? הניתן לתפעל קיבוץ בתנאים אלה? איזו רוח תשרור בו?

קבוץ הראל

1/12

תורנות הגשה - יום ו

סדור עבודה

חברים	מקום קבוע
איציק ה.	17
אשר	
אברמו	60
אריה	
איציק ג.	60
אליהו	
אבי	60
אליהו ה.	
אריאל	1
ארי	60
ג'ו	
דני	1
דובוש	60
דניאל	60
דב	60
חגי	
חזי	
חליק	
יגאל	60
יהודה	
יוסלה	6
יוסף ב.	
יוסף ה.	5
יעקב	6
ירמיהו	
יאיר ה.	60
יואל	
יוסי מ.	00
יהודה א.	
לואיס	
לביא	60
מרון ג.	
משה ב.	5
מרון ק.	11
מאיר ג.	
מיכה	
עזרא	60
צבי	
קולי	1
ראובן	60
רמי	14
שאול	
[illegible]	5
שליח	
חגי	22
דורון	20
יהושע	60
יאיר	60
שמואל	60
[illegible]	10
[illegible]	18
[illegible]	60
[illegible]	60
[illegible]	60
[illegible]	60

כזו היא המלחמה וכזה הוא העתון

תרגם דוד ארן • הביא לדפוס גיורא מנור

צרור כתבות של סופרים צבאיים ממלחמת הבלקאן בשנת 1912, כפי שליקטם קארל קראוס, הסטיריקאן הוינאי הנודע

לעיתים אנו נוטים להשלות את עצמנו שיש חדש תחת השמש, ובעיותינו שלנו הן פרי התקופה שלנו באופן אקסקלוזיבי. ולא היא, מה שהיה, הוא שיהיה וגו', כפי שכבר ציין (לפני) החכם באדם.

המברקים והכתבות שלהלן אינם זקוקים לפירושים והקדמות. מי שקרא (ומי לא קרא?) את כתבותיהם של הכתבים הצבאיים מחטיבת בית סוקולוב בסתיו עצוב זה של 1973 ימצא את עצמו על קרקע מוכרת. ששים השנים שעברו מאז מלחמת סרביה ובולגריה נגד האימפריה התורכית לא שינו, כפי הנראה, את בעיות הדיווח הקרבי. ומאידך גיסא — מושגי־מלחמה רבים השתנו ללא הכר.

אולם דרושות, סבורני, שתי הארות: האחת — מי היה קארל קראוס ומדוע טרח לפרסם קטעים אלה בכתב־העת שלו „הלפיד" („DIE FACKEL")? — ושנית, מה היה הרקע ההיסטורי של מלחמות הבלקאן.

ממש כבאזורנו ובימינו. ידע החלק הדרומי של אירופה תקופה ארוכה של אי־שקט ומלחמות. מראשית המאה ה־20 ועד פרוץ מלחמת העולם הראשונה התנגשו כאן האינטרסים של המעצמות הגדולות של או — אנגליה, צרפת, רוסיה, גרמניה ואוסטרו־הונגאריה, כשאינטרסים אלה של הגדולים לובשים מסיכות של מלחמות בין מדינות קטנות— הקליינטים של המעצמות הבוחשות בקדירה.

תורכיה, „האיש החולה של אירופה", ממלכה שירדה מגדולתה ומנכסיה, שלטה בשטח המהווה כיום את יוגוסלאביה, יוון, בולגריה. סרביה היתה למעשה המדינה העצמאית היחידה באיזור שנשלט כולו על ידי התורכים בדרום והאוסטרים וההונגארים בצפון עד אשר „המציאו" האוסטרים את אלבניה והמליכו עליה מלך.

תוך מאבק לחופש השתחררו במאה ה־19 היוונים והבולגארים חלקית מעול התורכים. בשנת 1912 הכריזו סרביה, יוון ובולגריה מלחמה על התורכים, שקיום שלטונם היה אחד מאושיות הפוליטיקה האוסטרו־הונגארית באיזור המסורר והמפורד. הם ניצחו במלחמה וגירשו את החיילים התורכים מכל השטח האירופי שבו החזיק הסולטאן, פרט למובלעת קטנה ליד מיצר הדרדנלים, בו מחזיקה תורכיה עד היום הזה.

שנה לאחר מכן, ב־1913, חזרו סרביה ויוון והתקיפו את בולגריה, בת בריתם מן השנה הקודמת, שזכתה ברוב השטח ששוחרר מידי התורכים, וחילקו ביניהם מחדש את השטחים.

הכתבות שלהלן, מתייחסות כולן למלחמה הראשונה, שהתנהלה בחודשי אוקטובר־נובמבר 1912.

קארל קראוס, סופר, סטיריקאן, לוחם קנאי לאמת ורודף תשחיתות, נולד למשפחה יהודית בצכיה. בכתב־העת שלו „הלפיד", אותו כתב וערך כולו לבדו (ולא היה מדפיס בו כל מודעות מסחריות כדי להישאר בלתי תלוי), התקיף ללא רחמים את העיתונות הליבראלית של אותם ימים, שבראשה עמד ה„נויה פרייה פרסה", בו עבד בשעתו גם תיאודור הרצל, שהיה כתבו בעת משפט דרייפוס, ושבעליו היהודי בנדיקט היה שותפים של אילי התעשיה. קראוס, שכל ימיו לא יכול להשתחרר ממורשתו היהודית אף כי (ואולי משום ש־) התנצר, נלחם בין היתר בשצף קצף גם בציונות. הוא ניהל מלחמת חורמה גם נגד פרויד והפסיכואנאליזה, אם כי תמך בשינוי חוקי הענשין על עבירות־מין, והוכיח את הצביעות של המוסר המיני הבורגני. כפיצוי על שאיפתו להיות שחקן תיאטרון, שלא התגשמה, היה קראוס מופיע בערבי קריאה מרשימים. הוא היה אחת הדמויות הססגוניות של החברה האינטלקטואלית הוינאית, והיהודית כל כך, של ראשית המאה, שהיתה ללא ספק מרכז חשוב ביותר של האמנות והמדע המודרני.

שנאתו הלוהטת של קראוס לצביעות העיתונאית, כפי שהיא מופיעה בקטע הפתיחה שלהלן, אינה זקוקה לפירושים:

השמיים דרומית לסטארה זאגורה אדומים כדם מרוב בושה. אוסטריה מיוצגת בבלקאן בידי רודפי רשמים. פרצופם המעוות של כותבי הפיליטונים מתמרח בדם. קישוטי השפלות לועגים לייסורי אנוש לאין סוף. אוסטריה משחקת קלפים — התורכים בתפילת ערבית. אוסטריה מקווה לזכות בחלוקה הגדולה במרבית הרשמים, הלכי הרוח והתצפיות. נכבשו המיברקות. נערך טבח במילים. עלבון מצוקה שאין לתארה משמש לתיאורים עלובים. השבי הוא הזדמנות, הנצחון — ראיון. כנופיה שלוחת הרסן של יודעי־דבר מתנפלת על פצועים בפיוט, מפיהן של גוויות נרשמים פרטים.

סופיה, ה־15 באוקטובר 1912

ההכרעה נפלה ושמה: מלחמה! כל המשאלות והתקוות לשלום מתו... בסרביה הסתיימו משלוחי הצבא והרכבות שוב נוסעות כרגיל. בכך הושם קץ למצב המביש, כאשר נשארנו ימים תמימים ללא ידיעות וללא עיתונים מן המולדת.

שבויי המלחמה הגיעו לפודגוריצה

פודגוריצה, ה־14 באוקטובר, שעה 7 בערב

(מברק מאת כתבנו המיוחד)

...תושביה המונטנגריים של פודגוריצה יושבים לפני בתיהם בלי להוציא הגה... תמיד אותה רצינות מהמירה... רק בטיילת לפני בתי־המלון סואנים החיים, שני הנספחים וכמה כתבים צבאיים משוחחים. והנה מתקרבים השבויים... תחילה קצינים רכובים על סוסים, ללא חרבות... הם רוכבים בשלווה מאורבנת. מאחוריהם ערב רב מרחק של נתיני הקיסרות העותומנית... הנשים הפשילו צעיפיהן לאחור. ביניהן יפהפיה צעירה ועל פניה חיוך מבוייש, נשיי־טיפוסי... מה הם רגשותיו של הקצין התורכי השבוי, הרוכב בראש, בחושבו על הרמונו המופקר למבטי הכופרים?

הכתבים הצבאיים בסופיה קיבלו את תעודותיהם

(מברק מאת כתבנו המיוחד)

סופיה, ה־15 באוקטובר

אתמול נופקו תעודות לכתבים הצבאיים. עד־כה התקבצו כאן 55 כתבים מגדולי העיתונים באירופה ואף מאמריקה.

בדרך אל המטה הכללי הבולגרי

סטארה זאגורה, ה־22 באוקטובר, שעה 10.20 לפה"צ

אתמול יצאה מסופיה הרכבת, שהביאה את הנספחים והכתבים הצבאיים אל המחנה הראשי בסטארה גורה... צוחקים הצטופפנו בתאים המועטים שנשמרו למעננו. בעליצות התאספו בני לאומים שונים וישבו בעירבוביה ססגונית בקרון המסעדה, מקום שם הוגשה סעודה בשלוש מנות. השר פראנגא'ה ושגריר בולגריה בפאריס, סטאנציוב, כיבדונו בנוכחותם החביבה עד־מאוד. שוחחתי איתם לאחר־מכן, בקרון הטרקלין שלהם. את השר כבר תיארתי בהזדמנות קודמת. השגריר סטאנציוב הוא גבר הדור, טיפוס של נער שעשועים פאריסאי...

בתחנות נראות רק דמויות מלחמתיות; מנהלי תחנה, פקידים, פועלים — כולם לובשים מדים... האנשים כאן קרובים יותר למאורעות המלחמה מאשר בבירה, הם יותר נרגשים ועצבניים.

באחת התחנות אחרי פיליפופול מסר אחד מפקידי התחנה כי ביום שבו פורסמה קריאת המלך, נשמע כאן למן הבוקר ועד לשעות המאוחרות של הערב רעם תותחים... בינתיים ירד הלילה, ועל השדות שהאיכרים נטשום מאיר בשלוות הירח. לפתע התרגשות רבה ברכבת כולה. מעל להרים המתנשאים בדרומה של הרמה, מגיח אור מסנוור של דליקות. מן המגע שאלת הם התורכים. אין ספק: שם שולחים קומיטאג'ים ממאקדוניה אש בכפר מאוכלס תורכים. לאיטה נעלמת אבוקת הפרא של המלחמה באופק, ההתרגשות שוככת והכול מתמסרים לסעודה השופעת המוגשת בקרון המסעדה. קרוב לחצות מגיעים אנו סוף־סוף לסטארה זאגורה. כאן מצפה לנו הפתעה גדולה. אמנם הוזמנו בשבילנו מקומות לינה בעיר, אך לא כלי־רכב כדי להסיענו לשם, עם כל תשומת־ליבם ביקשו הבולגרים להטעימנו את טעם התלאות שעוד צפויות לנו. אך זוהי המלחמה; תחילה רטננו, אך לאחר־מכן השלימו עם העובדה שאין לשנותה והסתדרו במיטב הנוחיות האפשרית בתוך קרון הרכבת... אני נעניתי להכנסת האורחים של מנהל התחנה שהסתובב בהמולה המלחמתית, למען אוכל לכתוב את הרשימה הזאת. בעוד אני כותב את השורות האחרונות זורחת השמש לאיטה, וכל תקוותי מכוונת עתה לכוס קפה חם.

ארנסט קליין

הצבא התורכי בנסיגתו מלולה בורגז, אוק' 1912

במחנה המנצחים של קירקיליסה

(רשמים אישיים של עד ראיה לקרב)

(טלגראפית)

סוף סוף מתחילה ההרפתקה ממש. מאחורי גבי המטה הכללי. אני יושב לבדי בתא של קטר ליד המסיק המפויח, המדבר אלי בתערובת מוזרה של בולגרית ותורכית. ההבנה בינינו מתחילה — בצורה נעימה — בהתחלקו עמי בארוחת הצהריים: חופן אגוזים ונתח גבינת צאן. אי־שם, באחד הכפרים, מצטרף אלינו חייל בולגרי... עיניו נוצצות מבעד למשקפיים גדולים, עגולים... בעיניו מהבהבת במעומעם תוויה גדולה, שלידה נראים כל הדברים האחרים זעירים וטפלים; עיניו משקפות במסתוריות מעוררת פלצות, את הסהר בכרמי קירקיליסה.

כזו היא, מייד עם ראשיתה, פגישתי עם המלחמה... ומאחור, בקרבה יתירה עד כי אפשר למשש ביד, מתנוססים הרי רודופה... שם למעלה, במרחק של קילומטרים מועטים בלבד, מתנהלים קרבות, טיול קטן יוליך בהכרח אל קווי החזית. וכי מי יעמוד בפני פיתוי כזה?

לפרקים נשמע רישרוש בשיחים, אתה ממתין רגע והנה משק פרסות סוס רחוק... ולפתע נדמה לך כי מאי־שם, על כנפי הרוח, נישאות אליך תיבות בודדות של הימנון המלחמה, המלווה זה מאות בשנים את כל הקרבות של הבולגרים: „שומי מאריצה"... „מי נהר מאריצה גואים־געשים בשפך הדם".

הנה אדם צעיר שפילחו כדור — נכנס בחזה ויצא מן הגב. שני כתמים ורדרדים זעירים מציינים את המקום... רק את הפצועים קל מחזיקים כאן בבית־חולים. כבכל בית־חולים יש גם כאן מחלקות עליזות ומחלקות עצובות, אף־כי הפציעות בחדר העליון הן תכופות דווקא הקשות...

פאול ציפרר

בחזית

*

הרהורים של כתב צבאי

(מאת כתבנו המיוחד)

מאז דרכה הבוקר רגלנו בעיר לא חדלנו מלהתרגז. אמש נאמר לנו — כפי שהברקתי לכם בסוד ובשמחה — כי הוכנו בשבילנו מקומות לינה. אכן, מרוצים הנחנו את ראשינו על כריות הרכבת המתומוטת ונימנמנו קצת. אך כאשר למחרת בבוקר רצינו להגיע יחד עם מיטעננו אל העיר הסתבר, שאיש לא חשב על הלנתנו. תארו לעצמכם את מצבנו...

והנה התחיל הרוגז בקשר למברקים. אמנם לא היו בידינו תיאורי קרבות, אבל רשמים היו לנו ואת הללו היינו חייבים לשלוח — הרי בכל נסיעתנו הארוכה הספקנו לאסוף די רשמים. והנה לא ניתן לנו להיפטר מהם. בשביל כל המברקים לסופיה, ממלכתיים, צבאיים ועיתונאיים גם־יחד. לא היה אלא קוו אחד ומכשיר מורס רעוע יחיד. את מיברקי הראשון שילחתי לדרכו בשעה 8 בבוקר, וכאשר הגעתי בשעה 6 בערב עם מברק שני אל אשנב המיברקה, ישב שם פקיד ועיין בכל הרשמים היפים של נסיעתי מאתמול, שדחוסים ב־664 מלים. נקל לתאר כי לא התלהבתי ביותר מן המראה...

הבולגרי הוא אדם ההורס קדימה, אדם נטול סנטימנטים, האוחז במרץ עוצר־נשימה בכל דבר שתרבות המערב מסוגלת להעניק לו... ואין לך דבר שיעיד יותר על התקדמותם מאשר הכנסת האורחים שהם מגלים כלפי הכתבים הזרים. הם יודעים בדיוק שאנו מייצגים את דעת הקהל של אירופה, שאירופה רואה בעיניים־שלנו...

ולעומת זאת התורכי: הוא דיין שבוי בחלומותיו, כפי שהיה בעבר; הוא נשאר תלוי איום בין פסוקי הקוראן... מה גביו הקידמה, מה התרבות?! כדימדומים שהקוראן פורש על זיוו, הוא חש עצמו בטוב, ובאיבה פונה הוא נגד כל חדש האומר לאלצו להתוף על קיר את כל אורח מחשבתו, הרגשתו והתנהגותו. הוא ממאן להקדיש לו תשומת לב ומסתגר במסגדיו מפני הסתערותו של העידן המודרני...

ארנסט קליין

מחנה המטכ"ל הבולגרי, סטארה זאגורה, 22 באוקטובר, שעה 7 בערב

נשיא הסובראניה (הפארלמנט הבולגרי) דאנב, הנוטל במטכ"ל חלק במלחמה כנציג הממשלה, בצידו של המלך, הואיל לקבל את פני כתבכם ולמסור לו את הפרטים הבאים על קרבות הימים האחרונים...

„זה בני", אמר נשיא הסובראניה; „הוא למד משפטים בלייפציג ומשרת כחייל פשוט. הוא בן 18 בלבד, וחובת השירות מתחילה רק בגיל עשרים, אך הוא לא החזיק מעמד"...

ידיעות מהימנות על המצב בחזית התורכית־בולגרית

המטכ"ל הבולגרי, סטארה זאגורה, 24 באוקטובר

היום הגיעו הנה 300 שבויים תורכים וביניהם שני קצינים... הם היו עייפים מאוד... את הקצינים הוליכו למועדון הקצינים, שם הוגשה להם במקום ארוחת בוקר פשוטה... הכניסום אל חדר־האוכל הגדול וכיבדום בי"ש וגבינה והם גילו תיאבון בריא. את הדבר החשוב ביותר לגבי החייל התורכי, את הסיגריות, קיבלו כבר בתחנת הרכבת. את קיר המועדון קישטה תמונה המתארת את הקרב ליד סטארה זאגורה: חיילים בולגריים ותורכיים במאבק מר על דגל בולגרי. אין זו יצירת אמנות גדולה, חייל פשוט צייר אותה — אך אין היא חסרה מידה מסויימת של עוצמה ופלאסטיות. היום לא מצאה מעריצים, לא המארחים ואף האורחים לא כיבדוה ולו במבט אחד. הם שתו בשלווה תה בצוותא, ופיטפטו על דא ועל הא.

באדיבותם של שני אדונים מן הצנזורה, ד"ר ראדב וד"ר באלאבאנוב, נתאפשר לי לשוחח עם שני הקצינים התורכים השבויים.

„היינו בסך הכול שלוש פלוגות, כ־800 איש", סיפר הסרן: „לחמנו באומץ, אך הגורל הוא נגדנו. אין לך מול הפכפך יותר מזה של המלחמה".

„...כאשר אמרתי לסרן כי שהיתי לעתים קרובות בתורכיה ויש לי כמה ידידים טובים בין הקצינים התורכים ועל־כן אני יודע כי הם ראויים ליחס מכובד כזה, חייך חיוך עצוב ואמר: „אתה רואה אותנו כאן בלי כלום, בלי נשק ומגן, אפילו כרטיסי ביקור אין עימנו, אך אם יש לך ידידים בינינו הרי אתה יודע כיצד נראה הקצין התורכי וכיצד הוא לוחם".

לחצנו ידיים ונפרדנו בברכת „סאלאם" של המוסלמים, והקצינים ישבו שוב בשלוות נפש והמשיכו ללגום את התה, כאילו נמצאו בקסרקטין שלהם ולא בחדר־האוכל של קציני האויב עטורי הנצחון. אללה רצה כך. הכול גזור מראש.

ארנסט קליין

בדרך לאוסקוב

המטכ"ל הסרבי, ורא'ניה, ה־24 באוקטובר

„במלחמה כמו במלחמה", אך קצת אנושיות תיתכן גם במלחמה. בוראניה עצמה מתחיל המצב להיות קצת קשה, עוד אפשר לסבול, שבארוחת בוקר מקבלים רק קפה שחור ולחם לבן, מפני שאין לא חלב, לא חמאה ולא ביצים. גם כאשר על שאלות רבות למיצרך זה או אחר מקבלים את התשובה הסטריאוטיפית: „נה מאם" („אין לי"), הרי זו חצי צרה, אך גם הסיגריות אזלו... ואת זאת קשה מאוד לשאת, בפרט הקולגים הצרפתים קרובים לייאוש, ואנו חושבים על תחבולות כיצד להפוך נייר עיתון וקש־מזרונים לחומר הניתן לעישון. עיניכם הרואות, מלחמה עלולה להיעשות בלתי־נעימה ביותר אפילו מנקודת המבט מן המטה הכללי.

המטכ"ל הבולגרי

סטארה זאגורה, 24 באוקטובר

המלך נסע עם בניו במכונית פתוחה ובעקבותיה — מכונית שניה של מזכירו הפרטי וייך. המלך עבר ליד בניין משרדי הצנזורה מקום־שם המתינו באורח שעה כל הכתבים הצבאיים להופעתו של בולטין. המלך הודה לברכתנו בחביבות רבה. כאשר ראה שאחדים מאיתנו כיוונו את מצלמותיהם אליו, ציווה לעצור את מכוניתו. הגנראלוטננט סאבוב, שהגיע למקום במקרה, ניגש אל המכונית והמלך שוחח איתו ארוכות. כעבור רבע שעה נפרד מסאבוב, נופף לכתבים בידו בחביבות, והמשיך בדרכו.

הקרב ליד אדריאנופול

(פיליטון)

(טלגראפית)

זה יומיים לא שבעו עיני מלראות כיצד במרחקים מופיע בתוך ערפלי בוקר כסופים מבצר אדריאנופול עם חומותיו וצריחיו כענן זוהר הפרוש לאורך חופיו המפותלים של הנהר מאריצה... השכם אופפים את העיר ערפילים — ואחר־כך עשן יריות — כאסוף צעיפים בהירים את פניה של אשה יפה... אתה נמשך בכיסופי־סתר בלתי־מוסברים אל עיר מרוחקת זו, אתה רוצה לחוש אליה, וכאילו לכובשה במו־ידיך.

השעון המעורר, שאחד הקצינים הבולגריים השאיל לי, משמיע את ההימנון הלאומי „שומי מאריצה"... חייל שר בחלום... ולפתע נבוקים באופק אורות אדומים... אנו יודעים, אלה הזרקורים... אתה מתקרב בגניבה בכל כל שניתן לך...

יש משהו מוזר בקרב זה של בני אדם נגד עיר. מצד אחד רואה אתה צבא, חיילים שמתקדמים, נעים, ומצד שני מופיע לנגד עיניך משהו בלתי־אישי, חומות מבצר מושטות לקראת האוייב כמגן של אבן... והנה עורבים... האם אלה אותם עורבים שהרעישו את גן־העיר בסופיה כאשר הצעירים נקראו לנשק?... עורבים... פה ושם פורחת סחוורית והמלחמה עוברת על־פני הארץ.

משהו נע בקרבך כאשר אתה רואה לראשונה התפוצצות פגז... אך כעבור זמן לא רב נעשה לבך גס בחזיון מזהים זה ותשומת לבך מופנית אל הלהבות המיתמרות מסביב...

חבקי ורגיל בהלכות מלחמה ישקיף על הקרב מגבעה, ואולם הצד האנושי שלו מתגלה לך ביותר כשאתה מצטרף אל הלוחמים, בשהותך שעות על שעות בתוך אותה עמדה כעד־ראיה לגורל מיסתורי. אך בקרב מודרני עליך תחילה לחפש את הלוחמים בדי עמל; משמרות מורים לך את הדרך בתוך המים בעליית ההר ובמורדו, והנה מה מוזר הדבר שכעת, בעוברך

(המשך בעמ' 18)

נצחנו, עכשיו אפשר לשבת

ד"ר וחיד ראפת — ממשפטניה החשובים של מצרים ומחברם של ספרי משפט וחוק רבים, מביע את הערכותיו על סיכויי ועידת־ז'נבה להגיע להסדר־שלום, לאחר מלחמת אוקטובר, „כשהאומה הערבית השיבה לעצמה את כבודה ואת בטחונה בעצמה ובנצחונות הצבאיים".

מאת ד"ר וחיד ראפת

ישראל הסכימה, כשם שהסכימה מצרים ואחריה סוריה — לאחר ועידת הפיסגה הערבית האחרונה — להשתתף בשיחות השלום בז'נבה. השאלה המועלית עתה היא: מה הן האפשרויות להצלחתן של שיחות אלה או לכשלונן?

נושא השיחות האלה לא היה מועלה, לולא המאורעות האחרונים, שבהם חזה אוזרנו ושהידים הגיע לקצות תבל. אין פלא, איפוא, שהישגים, אותם השיגו הכוחות המצריים בצליחתם את תעלת סואץ ב־6 באוקטובר, בכובשם את „קו בר־לב" המבוצר, בחירוף הנפש של הכוחות המזויינים הסוריים בקרבות הקשים אשר התנהלו ברמת הגולן ובאבידות הכבדות אשר נגרמו לאויב, בקצינים, חיילים, שריונים ומטוסים, בשתי החזיתות בימים הראשונים של הקרבות — כל אלה הפתיעו את העולם והיכו אותו בתדהמה. כל אלה החזירו לאומה הערבית את אמונתה בצבאותיה, במשאביה וביכולתה להשתמש בנשק המודרני והמתוחכם ביותר לי הצלת זכויותיה בזיעה, בדם ובמחירו נפש מידי אויב מתרברב שהנצחון המהיר שיכור את ראשו בשלוש מלחמות, אשר לא נעשו לו הכנות נכונות או תכנונים מדוקים. דבר שהמיט שואה על האומה הערבית והשפיל את כבודה עד עפר. לכך השמחה בנצחונות הראשונים של מלחמת אוקטובר היתה סוחפת והיא הציפה את עמי ערב מהמפרץ ועד לאוקיאנוס וטאטאה מהמוחות משקעים של זכרונות מרים.

למרות החזרת רמת הגולן ע"י הכוחות הישראליים ולמרות הצייתם הנגדית את תעלת סואץ — אותה ערכו כוחות אלה ב־16 באוקטובר, מתוך מגמה להעתיק את הקרבות לגדה המערבית של תעלת סואץ ולהציל את המוניטין הצבאי, את אגדת הצבא הישראלי שאין לנצחו — למרות כל זאת, הרי שההערכה של המוני הפרשנים המדיניים והצבאיים לקרבות אוקטובר — לרבות אלה הזרים, כי אף אחד משני הצדדים הלוחמים לא השיג נצחון מכריע נגד הצד האחר — הערכה זו היא שאותה אגדה ישראלית, אשר יצרו תבוסותינו בשלש המלחמות הקודמות, עברה מהעולם, ושישראל איבדה סופית את עליונותה הצבאית בה התפארה והתרברבה במשך 25 שנים.

אל שולחן הפיוס

מתוך התפיסה אשר נחרתה במוחם של מתווי המדיניות האמריקנית והסובייטית, לפיה אין מביס ואין מובס במלחמת אוקטובר 1973 — תפיסה, שנראה כאילו שתי מדינות־תבל פעלו למעשה להגשמתה על אדמות הקרבות מאז הצתתם ב־6 באוקטובר ועד להפסקתם ב־25 של אותו חודש — מתוך אותה תפיסה הכריז הנשיא האמריקני, ריצ'ארד ניכסון, במסיבת עתונאים חשובה, אותה ערך בבית הלבן בוושינגטון באותו תאריך, כי קיימת עתה הזדמנות, יותר מאי פעם במשך 20 השנים שעברו, להשיג — באמצעות שיחות שלום — פתרון צודק ובר־קיימא לבעיית המזה"ת על שני מרכיביה: כל הקשור בסילוק תוצאות תוקפנות יוני 67' והטיפול בנושא זכויותיו החוקיות של עם פלסטין, שרמיסתו גרמה לפריצתן של ארבע מלחמות תוך 25 שנים במזה"ת — הגם שמקור השואה נעוץ בשתילת מדינת גזענית בעלת שאיפות התפשטות בלב העולם הערבי.

למעשה היה זה בחזקת בלתי אפשרי לאף צד מצדדי המאבק הערבי־הישראלי לשבת אל שולחן פיוס („צלח") או לישול חלק בוועידת שלום („סלאם") בשעה שיש בקירבו מרירות של תבוסה צבאית כבדה. לכן עריכתה של ועידת כגון זו היתה בלתי אפשרית בעקבות מלחמת 1967 והנצחון המכריע שאותו השיגה ישראל; ואילו עתה, לאחר מלחמת ה־6 באוקטובר, כשהאומה הערבית השיבה לעצמה את כבודה ואת בטחונה בעצמה ובנצחונות הצבאיים הריהו אפשרי.

נוכח נסיבות אלו — קשה להניח שיישנו בעתיד באותה צורה — קיימת עתה הזדמנות לכל הצדדים המעוניינים — יותר מאי פעם בעבר — לדון בכינון שלום צודק ובר־קיימא במזה"ת. ניצולה המוחלט של הזדמנות זו, תוך סיועם של כל הכוחות התומכים בעניין השלום, הוא הזדמנות שאין להחמיצה. וזהו הדבר שבו חשו ארה"ב וברה"מ כאשר מלחמת אוקטובר כמעט סחפה את מדיניות ההבנה הידידותית אשר חלשה על היחסים שלהן בשנתיים האחרונות והעמידה את שתי המדינות בעימות גרעיני ממיט־הרס, ולכן אימצו הן בקורת רוח את רעיון ועידת השלום והסכימו להשתתף בה ולהשקיע את מירב המאמצים להצלחתה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בדברי שר־החוץ האמריקני, ד"ר הנרי קיסינג'ר, במסיבת העיתונאים בוושינגטון ב־6 בדצמבר 73.

אין ספק, כי מדינות ערב, מצידן, לא יפעלו להצבת מיכשולים בדרכה של הוועידה או להעמידה בסכנת כשלון, וזאת משום שאין למדינות ערב מטרות התפשטות או תוקפנות, אין זה מטבען לקדש מלחמה כדי להפגין כוח ויכולת להניע צבאות. מדינות ערב לא פנו אל המלחמה האחרונה אלא לאחר שלא נותרה להן עוד התבולות ולאחר שניסו ללא הועיל — את כל הדרכים האחרות כדי להחזיר את זכויותיהן ואדמותיהן השדודות.

יצירת איזור מפורז

די אם נזכיר את הצורך של מדינות ערב כולן, כמדינות מתפתחות אחרות, בתקופה ארוכה של בטחון ויציבות, שתאפשר להן להפנות את משאביהן הלאומיים השונים כדי לבנות את החברה ואת הכלכלה שלהן, להעלות את רמת התרבות של עמיהן ולהיחלץ באופן סופי מתופעות של נחשלות, כמו מחלות, בורות ועוני — תופעות אשר למרבה הצער עדיין רווחות.

צורך זה הוא אולי ברור יותר ביחס למדינות העימות עם ישראל, אשר נפגעו יותר מאחרות במלחמת יוני 67', וגם במלחמת אוקטובר האחרונה. טבעי הדבר שהן מצפות, כי כאשר תתגשם התקווה ויכון שלום צודק ויציב באזור, הן תצמצמנה את הוצאותיהן הצבאיות, תהפוכנה את העודף לתקציב בינוי ופיתוח, ותחזורנה לפתח את הערים, הכפרים ושאר הענפים החיוניים, כדי לפתור את בעיות ההמונים, אשר מספרם עולה משנה לשנה.

אני סבור, כי גם המדינות הערביות האחרות, הרחוקות מקווי האש, מבינות היטב את המציאות המוחשית הזו. מדינות ערב כולן נטלו חלק במלחמת אוקטובר, אם בכסף, בנשק או באנשים, או בשלושת הגורמים הללו גם יחד, מתוך סולידריות ערבית נפלאה, כדי לשבור את חודו של המוסד הצבאי הישראלי, ולהניע את ישראל לסגת מן האדמות הכבושות מאז יוני 67', ולהכיר בזכויות הלגיטימיות של העם הפלסטיני. אלו הן שתי הדרישות, אשר בלעדי ביצוען לא יכון שלום צודק ובר־קיימא באזור.

יהיה מצער באמת אם סולידריות זו תתפרק בגלל שוני בהשקפות באשר לוועידת השלום, שוני אשר הגורם לו יהיה השקפה קיצונית, המקריבה את האפשרי כדי להשיג את הבלתי־אפשרי.

הצלחתה של ועידת השלום, בין אם ישתתפו בה כל המדינות החברות בליגה הערבית — דבר שאינו דרוש ואינו צפוי — ובין אם ישתתפו בה חלק מהן, מותנית בראש ובראשונה בעמדת מצרים, סוריה וירדן, הנמנות כולן עם מדינות העימות עם ישראל. הצלחת ועידת השלום מותנית כמובן גם בעמדתה של ישראל, ובעמדה של נציגי העם הפלסטיני. טבעי הדבר, כי תושג הבנה הדדית מוקדמת בין הצדדים הערביים העיקריים שישתתפו בוועידה (מצרים, סוריה, ירדן ואש"ף — כנציג של העם הפלסטיני וההתנגדות הפלסטינית) על קווי הפעולה בוועידה, ועל הגבולות המקסימליים והמינימליים של הדרישות הערביות אשר תועלינה בה. השגת ההבנה ההדדית הזו היתה אחת המטרות של ועידת הפיסגה הערבית, אשר התכנסה באלג'יר בין 26—28.11, ושנעדרו ממנה רק עיראק ולוב, משום שהן דוחות את הפסקת האש.

חשיבות המיצרים

מצרים הודיעה, כי לעולם לא תסכים למיקוח ולו על טפח משטחה בצפון סיני או על מוצב שרם א־שייח', החולש על השייט במפרץ עקבה ובמיצרי טיראן. ייתכן שעובדה זו לא תמנע את האפשרות לעיין ביצירת אזור מפורז משני צידי הקו הדמיוני המפריד בין חצי האי סיני לבין פלסטין הכבושה (ישראל), קו הנמתח מרפיח בצפון ועד ראס אלנקב בדרום. זאת למרות שצפוי, כי ישראל תדחה יצירת אזור זה בשטחה, כשהיא מתרצת זאת בשטחה המצומצם, כפי שהכריזה פעמים רבות בעבר.

אין ספק, כי הצלחתה של מצרים, בשיתוף־פעולה עם הרפובליקות של צפון תימן ודרום־תימן, לסגור את מיצר באב אל־מנדב, השער הדרומי של ים סוף, בפני השייט הישראלי — מחקה באופן סופי את טענתה של ישראל, בדבר הצורך שבהישארותה בשרם אל־שייח' כדי להבטיח מעבר אניותיה במפרץ עקבה, ים־סוף ומיצריהם. ישראל אינה טוענת שכדי להבטיח את השיט, עליה לפרוש את שליטתה גם על מיצר באב אל־מנדב. לפיכך מצפים שישראל תסכים עתה לנוכחותו של כוח בינ"ל סמלי בשרם אל־שייח', וזאת לתקופה מוגבלת, בה תיווכח ישראל, כי מיצרי טיראן אינם נסגרים בפניה פעם נוספת, כפי שקרה הדבר ב־22 במאי 67' ושימש לה תואנה לבצע התקפת פתע על אדמות מצרים ועל שדות התעופה שלה, ב־5 ביוני. זאת בפרט כשחופש המעבר של כל הספינות במפרץ עקבה ובמעברי מים אחרים באזור בעלי קשר לשייט בינ"ל, נקבע בפירוש בהחלטת מועה"ב מס' 242 מ־22 בנובמבר 1967, ומצרים הודיעה על הסכמתה לסעיפי ההחלטה, כאשר עשתה זאת גם ישראל.

מה שברור הוא, שסוריה לא תסכים בשום אופן לוותר אפילו על טפח מרמת־הגולן, אשר הצבא הסורי האמיץ קרווה אותה בדמו פעמיים, ביוני ובאוקטובר, ומחה בכך את השמועות הזדוניות, אשר נפוצו בעבר, באשר לנסיבות השתלטותה של ישראל על חלק זה מאדמת סוריה במלחמת יוני 67'. קרוב לוודאי, כי ישראל תשתמש במצב הטבעי של רמה זו, החולשת על הישובים הישראליים הסמוכים, כתואנה לדרישתה לפרז אזור זה מנשק, תחת פיקוח בינ"ל ומגי, עקב התפגזות הארטילריה הסורית שנורו בעבר מרמת־הגולן לעבר הישובים הישראליים. ישראל עשויה לעמוד בפני חוסר ברירה אם תאולץ לסגת מרמת־הגולן.

באשר לנסיגתה של ישראל מהגדה המערבית של נהר הירדן ומרצועת עזה, הרי היא קשורה בפתרון הצפוי לבעיה הפלסטינית, או כפי שמגמתים, ואת עתה בהכרה בזכויות הלאומיות או הכלל־לאומיות של העם הפלסטיני". ואין ספק שכל פתרון שהוא לבעיית המזה"ת, שלא יכלול פתרון מתקבל על הדעת לבעיה הפלסטינית, נדון לכשלון במוקדם או במאוחר. ולכן, השתתפותם של הפלסטינים בוועידת השלום הבאה היא צורך שאין לוותר עליו. נדמה, כי נעשו מאמצים, מצד מוסקבה ומספר בירות ידידות אחרות, להאיץ בפלסטינים לעשות זאת. כמו־כן אין תקווה שהוועידה תצליח לטפל בבעיה הפלסטינית, כל עוד לא ירסנו האחים הפלסטינים את דרישותיהם, כדי שלא יחמיצו לעצמם ולעולם את ההזדמנות להגיע לפתרונות ביניים צודקים והגיוניים, בגלל היאחזותם בעקשנות במטרות שהן בלתי־ניתנות להשגה עכשיו, וייתכן שגם לטווח הארוך.

פגיון־מות ללב ישראל

ברור כיום, כי אש"פ הוא הדובר הרשמי בשם כלל העם הפלסטיני, ונציגו החוקי ביחסיו הבינ"ל, למרות התנגדותו לייצוג זה של חוסיין מלך ירדן. ועידת הפסגה באלג'יר הדגישה מחדש את הכרתה בזכותו של אש"פ בלבד לייצג את העם הפלסטיני כולו. דבר זה עשוי להביא — למרות הנסיונות הנעשים — לכך שירדן תחרים את ועידת השלום.

הן אם ייצגו את עם פלסטין אש"פ או ממשלה פלסטינית גולה, כפי שכמה הציעו, הרי רצוי שנציגי העם הפלסטיני לוועידה הבאה יחיו דבקים בפרוגרמה מעשית. כשלנגד עיניהם התפיסה כי „דבר שלא משיגים את כולו אין להזניח את כולו" וכי הקמת מדינה פלסטינית ערבית, ולו גם בחלק מאדמת פלסטין, טובה מאשר הישארות העם הפלסטיני מפוזר ללא מולדת. ונראה, שהשקפה זו החלה משתרשת במוחות, כפי שניתן להסיק מהכרזותיו בביירות של אחד מבכירי המנהיגים של ההתנגדות, נאיף חואתמה; ואולי זו גם השקפת ארגון פת"ח. והקמת מדינה פלסטינית על חלק מאדמת פלסטין, שתכלול, מטבע הדברים, את הגדה המערבית של נהר הירדן ואת רצועת עזה, מעניינת לא את ישראל לבדה אלא גם את המלך חוסיין.

ראש ממשלת ישראל, גולדה מאיר, הכריזה בעבר מספר פעמים, כי היא ומנהיגי מפלגתה לא ירשו הקמת מדינת ערבית חדשה, שתפריד בין ישראל לבין הממלכה הירדנית ההאשמית, וכי אין מקום במזרח התיכון למדינה מעין זו, אשר לפי הערכתם היא תהיה בבחינת פגיון מוות הנעוץ בלב ישראל ומקור למלחמות חדשות באיזור. גם המלך חוסיין לא גילה עד כה רצון כן לוותר על „רכושו" שממערב לירדן לאחר שסבו המנוח, המלך עבדאללה, לקח אותו לעצמו במלחמת 1948 וצרף אותו רשמית לנסיכותו, ב־12 בדצמבר 1949, ובריטניה ומדינות אחרות הכירו בסיפוח על אף התנגדות חזקה מצד מועצת הליגה הערבית. דבר זה אילץ את ממשלת המלך עבדאללה בשנת 1950, בלחץ מצרים, להכריז כי הגדה המערבית האמורה תהיה תחת שלטון ממשלת ירדן עד לשחרור כל פלסטין. נראה, כי המקסימום שיסכים לו המלך חוסיין הוא הענקת אוטונומית לתושבי הגדמ"ע, ורצועת עזה, במסגרת ממלכה ערבית מאוחדת, אשר תכלול תחת הכתר ההאשמי את עבר הירדן מזרחה, ואת הגדה והרצועה. המלך הכריז על תכניתו זו בפברואר שנת 1972, אף אם דחה את ביצועה עד לאחר נסיגת הכוחות הישראליים מכל האדמות הערביות שאותן כבשה ישראל ביוני 1967.

שתי הברירות

מה שמחליש את מעמד המלך חוסיין לגבי החזקת הגדה המערבית של הירדן הוא אבדן השליטה המעשית עליה מאז ה־5 ביוני 67' והמשך הישארותם של תושבי הגדה הזו, שהם כולם פלסטינים, תחת הכיבוש הישראלי מאותו תאריך ועד היום, עד כי כמה מהם החלו להעדיף את יחס הישראלים על פני היחס מצד שלטון המלך חוסיין, בפרט לאחר טבח ספט' 1970.

כאשר אנו מוציאים מכלל אפשרות את הישארות המצב הנוכחי כמות שהוא, אשר יש לדחותו לחלוטין, וכאשר אנו מרחיקים מכלל אפשרות גם את חזרת הגדה המערבית של נהר הירדן אל הממלכה הירדנית ההאשמית, דבר שרוב הפלסטינים מתנגדים לו, הרי שלא נותר אלא אחד משני הפתרונות:

א. הסכמה להקמת מדינת פלסטין הערבית בגדה המערבית של הירדן וברצועת עזה, אשר מצרים אף פעם לא ראתה בה חלק מהטריטוריה שלה, על אף שניהלה את ענייניה מאז מלחמת 1948. נראה שפתרון זה מקובל והגיוני בעיני מספר אנשי מחשבת, לפחות כהסדר שלבי לבעיה הפלסטינית.

ב. עמידה על הדרישה בדבר ערביותה של כל פלסטין בגבולותיה מתקופת המנדט הבריטי, כאילו דבר לא אירע מאז סוף המלחמה הד עולמית הראשונה, או עמידה על המרת מדינת ישראל הגזענית הגולתית לרפובליקה חילונית דימוקראטית, שבה יחיו הערבים והיהודים זה בצד זה בטוהר ובאחווה. וזהו חלום יפה, אשר חסרונו בכך שהוא אינו מתאים לביצוע עתה או בעתיד הקרוב.

הבחירה בין שני המצבים הנותרים היא למעשה בחירה בין האפשרי לבין הבלתי אפשרי, זאת בידיעה, שהקמת מדינת פלסטין הערבית בגדה המערבית של הירדן ורצועת עזה, אין פירושה צימצום זכותם של הפלסטינים שעזבו את מולדתם מאז 1948 לחזור אליה או לפצות אותם ואת יתר ערביי פלסטין על הנזקים שנגרמו להם, וזאת בהתאם למספר החלטות של האו"ם בעניין זה.

ואין אנו מגזימים באומרנו, כי בטחון האזור ויציבו תלוי במידה רבה בבחירתם של נציגי עם פלסטין לוועידת השלום; וכאשר יעדיפו לבחור את הפתרון האפשרי על פני הפתרון הבלתי אפשרי, הרי לא יקשה להמריץ את ישראל ולשכנע את המלך חוסיין לקבל פתרון זה. אין ספק שישראל תגלה את ההתנגדות החזקה בין השניים לפתרון כגון זה, בעוד שהמלך חוסיין עשוי לתפוס בסופו של דבר, כי מדינה ערבית פלסטינית שכנה וידידותית, טובה עבורו מעם פלסטיני המתמרד נגד כסאו ונגד משטרו.

עיר קדושה לשלוש דתות

נסיגת ישראל מן האדמות הערביות שהיא כבשה אותן במלחמת יוני 1967 תכלול את נסיגתה מירושלים הערבית, כלומר ירושלים העתיקה שהיתה בשליטת ירדן לפני 5 ביוני 1967, ושכללה את המקומות הקדושים לשלוש הדתות, היהודית, הנוצרית והאסלאמית.

ישראל הודיעה מספר פעמים שהיא לא תיסוג מירושלים הערבית העתיקה, היא המשיכה לשנות את פני העיר במטרה להפכה לעיר יהודית, ע"י סילוק בניינים קיימים והריסת שכונות שלמות בעלות ערך היסטורי ודתי והקמת בנייני מגורים חדשים רבי־קומות, בהם מצטופפים מאות תושבים יהודים — מבלי לשים לב לטענותיהן של המדינות הערביות, ולהחלטות העצרת הכללית של האומות המאוחדות ב־4 וב־14 ביולי 1967, או להחלטת מועצת הבטחון ב־31 במאי 1967, אשר גינו את המעשים האלה כולם, ודרשו מישראל להפסיקם.

עם זאת אין לצפות, שישראל תוותר על ירושלים העתיקה ללא תנאי וללא מגבלת, על מנת להשיבה לירדן או על מנת לצרפה למדינת פלסטין לכשיוחלט על הכרזתה. מצד אחר שוב לא קל לחזור אל מה שנקבע בהחלטת חלוקת פלסטין שהחליטה עליה העצרת הכללית של האומות המאוחדות ב־29 בנובמבר 1947, וההחלטות המשלימות אותה הנוגעות לעיר ירושלים העתיקה והחדשה ובינאומת יחד עם הכפרים המקיפים אותה בפיקוח מועצת הנאמנות של האומות המאוחדות. זאת לאחר שישראל הודיעה רשמית ב־11 בדצמבר 1949 שהיא מעבירה את הבירה שלה אל ירושלים החדשה, ולאחר שהממלכה הירדנית ההאשמית מצידה סיפחה למחרת אותו יום את ירושלים העתיקה יחד עם שאר חלקי הגדה המערבית של הירדן, לאחר שכבש אותה הלגיון הירדני, אל נסיכות ירדן.

מאותו תאריך ואילך הרעיון של בינאום כולל של ירושלים בשלמותה וסביבותיה איבד את התומכים שהיו לו אפילו בחוגי האומות המאוחדות. בה בשעה צץ רעיון חדש, שיש להטיל פיקוח בינלאומי רק על המקומות הקדושים המצויים בתוך העיר העתיקה של ירושלים, במסגרת הסדר מיוחד ועצמאי לפי דוגמת מדינת הוותיקאן בלב רומא, בירת איטליה. בארים אימצה את הרעיון הזה שוודיה, כאשר נציגה הגיש הצעת־החלטה ברוח זו לעצרת הכללית בשנת 1949 — היא לא נחלה הצלחה, אולם ישראל משתדלת לעורר רעיון זה מחדש. ואולם מבחינה ערבית קיימת ועומדת הדרישה המקורית לנסיגה כוללת של ישראל מירושלים העתיקה, תוך אבטחת ביקור במקומות הקדושים ע"י כל הדתות והעדות בכל עת ללא הפליה.

„סופו של המסע"

נשאר לי להגיד דברי סיום הכרחיים:

הצלחת ועידת השלום הקרובה אינה תלויה בעמדת הצדדים הערביים בלבד, אלא גם — ובאותה מידה — בעמדת הצד הישראלי. המלכים והנשיאים הערביים היטיבו לעשות כאשר הכריזו בגילוי־לב ובהחלטיות, בסיום ועידת הפיסגה השישית, שנערכה בבירה האלג'ירית בנובמבר 73', שאין מנוס מלשוב אל הלחימה אם לא יתבצע השלום הצודק ע"י נסיגה כוללת של ישראל מן האדמות שנכבשו ביוני 1967 והחזרת הזכויות הלאומיות של עם פלסטין, ובכך שהזכירו למדינות העולם, ובמיוחד למדינות הגדולות בעלות החברות הקבועה במועצת הבטחון, את אחריותן בתחום זה, וכי על מנהיגיהן, המדברים על השלום, להוכיח את רצונם במעשים ולא בדיבורים והבטחות מעורפלות.

האם למדה ישראל לקח ממאורעות מלחמת ה־6 באוקטובר? האם תפסה סוף סוף, שהזמן אינו פועל לטובתה אלא לטובת הערבים? האם שכחו מנהיגיה את אשר אמר להם הגנרל דה־גול אחרי מלחמת יוני 1967, שהם אמנם עשויים לנצח במלחמות נוספות, אך סופם להיות מובסים „בסופו של המסע" על־ידי כובד משקלת של אומה, אשר מספרה עולה על 100 מיליון והמתרבה מדי שנה. המשחק הכפול שמשחקת ישראל בביצוע הסכם ביסוס הפסקת־האש, לאחר שהיא קיבלה החלטה זו בשעת סיבובו הראשון במזה"ת של הנרי קיסינג'ר, והישתהות ישראל מלהחזיר את כוחותיה אל עמדותיהם כפי שהיו ב־22 באוקטובר, היום בו ניתנה ההחלטה הראשונה של מועה"ב על הפסקת האש — דברים אלה גרמו כי מצרים תשהה את השיחות הצבאיות שהתנהלו בין שני הצדדים בק"מ ה־101 של כביש קהיר—סואץ לצורך ביצוע סעיפי אותו הסכם. כל זה אינו מבשר טובות לגבי ועידת השלום.

אולי התיקוות היחידה להצלחת ועידה זאת טמונה עכשיו בהחלטתה האיתנה של ארה"ב, שהסתמנה עכשיו, להגיע, תוך הבנה עם בריה"מ, אל פתרון קבוע של שלום לבעיית המזה"ת על־ידי לחץ אינטנסיבי על ישראל, כדי להכריח עליה לבצע את החלטה 242, שמועה"ב הסכימה עליה פה־אחד ב־22 בנובמבר 1967, ואת ההחלטות האחרות של האו"ם הנוגעות לעם הפלסטיני. האמת היא, שבמיוחד אחרי השימוש בנפט כנשק במערכה, העולם כולו שוב אינו חושב לאפשרי ששלושה מליון יהודים, שהם כל תושבי ישראל הציונים, יתמידו להתנהגות באנשים בלתי למען בטחונם הם בכיבול, מבלי שיתחשבו בבטחון הבינלאומי ולא בבטחונם ובאינטרסים של אומות אחרות והמשנה הגדול הזה, בהרגשה העולמית, מהווה כרגע לחץ נוסף שאין לזלזל בו.

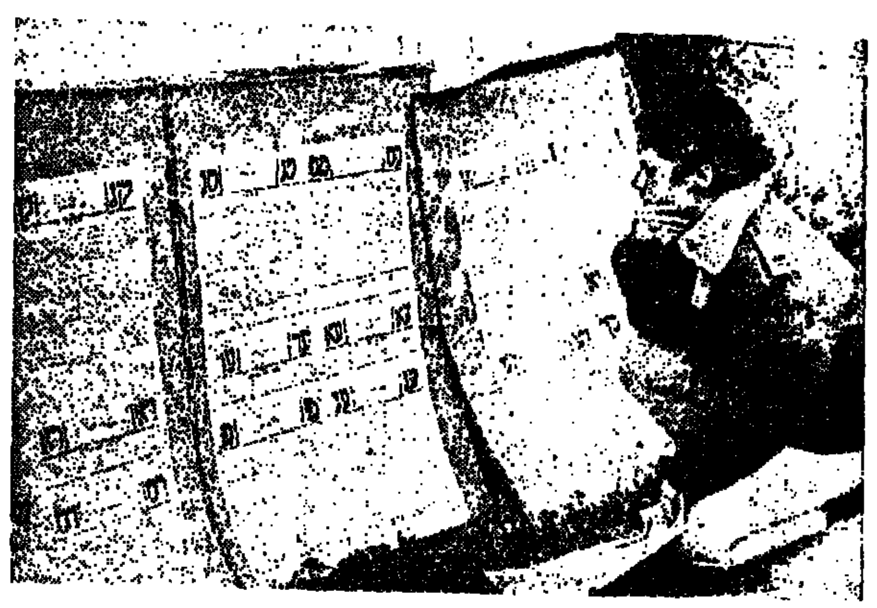

כמעט כמו סרט

מאת צביה בן שלום

בסרטון ההסברה של ועדת הבחירות המרכזית זה נראה ממש מקסים.

השעה רבע לשבע — חברי ועדת הקלפי מתאספים. היו"ר מביא קופסה של חומר רגיש. חיוכים, לחיצות ידיים. תולים את הרצל ומנורה על הקיר, מסדרים שולחנות, בודקים את הקלפי והנה כבר מכניס הסדרן את הבוחר הראשון. גם הוא מחייך ושמח בחלקו — בוקר טוב!

במציאות מודיעים לי טלפונית, ביום רביעי בערב, שאני יו"ר של קלפי ושכתב המינוי בדרך. הדרך ארוכה, מן הסתם, ובערב „יום הדין", כאשר אני מצליחה להשיג סוף-סוף טלפונית את „האיזור", מרגיעים אותי שיהיה טוב. שאבוא אליהם בבוקרו של יום הבחירות ואקבל כתב מינוי זמני. החומר הרגיש יגיע לקלפי מאליו ובכלל יהיה שם מזכיר — חידוש מהפכני — והוא יודע הכל.

במציאות אני מגיעה לקלפי שלי ברבע לשמונה, מתגשמת ומתנשפת ומתחילה את הכהונה בתפקידי חרם בהצטדקות. על יד הדלת מזדנב תור אדוך של מצביעים פוטנציאליים זועמים. שבתון או לא שבתון — הם רוצים לחצביע בשבע בבוקר! בוקר טוב, רבותי!

בסרט מזכיר הקלפי הוא איש מבוגר, מנוסה, מורה או עובד-מדינה, והשמנה קורנת ממנו. אצלנו יושבת סטודנטית חמודה מאד, אבל במרוצת היום היא מביאה מהבית קומקום חשמלי וזה מכפר על כל אי-ידיעותיה בניהול הקלפי.

בסרט מיוצגות בוועדת הקלפי כל הרשימות, או לפחות חלק מהן, ונציגיהן יושבים זה לצד זה ברב-קיום בשלום. בקלפי שלי שלושת חברי הוועדה הם מאותה רשימה. טוב לנו. אין מריבות, אין סיכסוכים. עובדים במרץ ובשקט ובנימוס. מולנו — באותו חדר — שולחן הקלפי לעיריה. שם מייצגת הוועדה לפחות שלוש רשימות והבריה רבים בלי הפסק. זה כן בסדר, זה לא בסדר ולדעתם — אנחנו לא בסדר, יען כי אין אצלנו נציג של „ליכוד". נו, שיבוא!

הבוחרים באים גלים-גלים. בסרט — עוצר אותם בפתח החדר סדרן גנדרן מפלוגת „הסדרן" של ה„פועל", ומכוון את התנועה. הסדרן שלנו עונה לשם עופר והוא ילד נחמד, ארוך שיער ועדין. אבל הוא מוכן, בשעת רגשא, לרוץ לקיוסק ולהביא לנו שתיה קרה.

אין לנו הרצל על הקיר, רק הכותל המערבי וקבר רחל, כי אנחנו בבי"ס דתי. יש לנו, לעומת זאת, כלוב עם כנרית צהובה, כלוב עם תוכי קטן וכחול, שני צבים בקופסה ואקווריום ריק. בכל הקלפיות הילדים מלווים את הוריהם אל מאחורי הפרגוד — אצלנו הם מתבוננים בחיות.

בסרט — התפקידים מחולקים יפה וכל אחד יודע מה עליו לעשות. היו"ר, כך הבינותי, עושה רושם של אדם חשוב. אנחנו שלושה וחצי אנשים (— חצי אחד תמיד הולך להצביע, לאכול או להיפך, לקנות פיסטוקים, לחלץ עצמות, לחתום על משהו), ומסתדרים. חותמים על המעטפות, בודקים תעודת זהות, מסמנים את השם ברשימת הבוחרים, מוחקים את השם ברשימה אחרת, מוסרים מעטפה, מראים היכן הפרגוד, מחתימים את תעודת הזהות, בודקים אם כל הפתקאות במקום, מחייכים אל הבוחר ואומרים יפה „שלום ותודה". איננו מתעצבנים ואיננו צועקים. הבוחרים מתפעלים מאדיבותנו — אילו היה קיים נוהג של „טיפ" לחברי ועדת הקלפי היינו גורפים הון. איזה רעיון!

בסרט המשקיפים מתנהגים בנימוס. גם אצלנו. אלא שהם פוקדים אותנו, משום מה, בשעות הלחץ הקשות ביותר וכמוהם חברי הוועדה המרכזית, אנשי המפלגות, רצים־אוספים-אבידנציה, קציני משטרה ומי לא. משקיף אחד מה„ליגה", מאלה שאין להם עדיין זכות בחירה, מבחין בלוח של „חדשות אחרונות" (הכולל קטעי עיתונות) ומקים צעקות: מה זה! כתוב כאן שמשה דיין אמר ויש תמונה של הרמטכ"ל! אנו הופכים את הלוח כשפני התמונות לקיר וכולם מרוצים.

איש „ליכוד" מהקלפי לעיריה, זה שממול, אומר שהמעטפות שלנו לא בסדר, כי חתמו עליהן שני אנשים מאותה מפלגה. אנחנו מקווים שלא. תהיה הצבעה של 100 אחוז, כי על 750 בוחרים נתנו לנו 600 מעטפות. אחרי הצהריים מצטרף אלינו נציג של „ליכוד". בחור נחמד, מתאים לחבורה שלנו. בלי מלה מסכים לחתום על כל המעטפות הנותרות — מה שבטוח — בטוח.

בסרט החדר בו מוצב הקלפי הוא נקי, מאוורר, מן הסתם גם מואר בלילה. אצלנו מחניק, המנורות מאופלות בקישוטי חנוכה ואם השרת לא ינקה הלילה את החדר, יזכרו ילדי כיתה ד' את יום הבחירות כיום הלכלוך הלאומי.

לפנות ערב אנו קונים מ„דמי הכיבוד" שסיפקה ועדת הבחירות המרכזית בוטנים, שוקולד ומקלות מלוחים.

המפלגות, ימח שמן, שכחו אותנו לגמרי. אולי לעת ספירת הקולות יביאו כמה סנדוויצ'ים, כמו בכל הבחירות הקודמות.

בשעה 9 בערב הצביעו — לפי הערכה גסה — 64.4 אחוז של הבוחרים שלנו — לפי חישוב מדוייק של יו"ר הוועדה לעיריה.

תעודת זהות זאת פרשה בפני עצמה. הראה לי את התעודה שלך ואומר לך מי אתה. או שאתה שלומפר, לא איכפתניק, אנטי-מימסדיסט — ואז התעודה שלך מרופטת, קרועה, מקומטת — אפילו קיבלת אותה בדואר לפני 5 ימים! או שאתה בנאדם מסודר ואז יש לך תעודה ישנה, מראשית שנות החמישים, משומרת היטב בנרתיק פלאסטי ואפילו את המספר שלה אפשר לקרוא. התמונה! היא הכל — פרט לאמצעי זיהוי.

מה תעשה בבוחרת הרשומה כבת 40, נראית כבת 60 ומן התעודה מחייכת אליך תמונה של נערה בת 16! לא תיתן לה להצביע, או מה!

אל תעודת הזהות — אם לא ידעתם — אפשר לחבר: רשיון נהיגה, כרטיס ביקורת של בית חולים, תמונה של הנכד, כרטיס ביקור של רופא שיניים, דף מפנקס טלפונים, גלויה צבעונית, דו"ח תנועה, הזמנה למשפט וסיכת ראש.

בתשע בערב הכל ריק. מי שבחר — בחר, האחרים נצמדים לטלוויזיה.

אנחנו משתדלים לא לדבר על פוליטיקה ומתעוררת השאלה מה נעשה — אחרי ספירת הפתקאות — בארגזי הקלפי, מי יסחוב אותם למקום הריכוז, ואם בכלל! בסרט הראו רק אורות של מכונית נוסעת — היה בה הארגז או לא!

בסוף אני מטלפנת לוועדת הבחירות האזורית ומקבלת הדרכה איך לעשות מה. הארגזים והפרגוד יישארו במקום.

בין 9.30 ל-11.00 הזמן זוחל בעצלתיים. היכן התורים הארוכים של המאחרים בנשף! מדי רבע שעה נכנס מישהו — הממהר לנשף סילבסטר וממלא, דרך אגב, את חובתו האזרחית. בחורה אחת בחליפה לבנה רקומה בזהב, בחורה אחרת בחברת כלב ענקי, שחור משחור, העונה לשם מפיסטו, אבל מתנהג כמו נפש טובה. בין בוחר לבוחר אנחנו משחקים ב„עשרים מי יודע". עיריה מול כנסת. בוחרים, כנעלם, באישיות מרכזית של אחת הרשימות. כשיש לך 21 רשימות, אין לצוות כל סיכוי לגלות מי האיש ב-20 שאלות. משעמם.

אגב, בצהריים היו מהטלוויזיה, אבל צילמו רק את השולחן של העיריה. גועליים. בטח שיחדו אותם.

ב-11 וחצי קופצים המבקרים מהוועדות של המפלגות. האיש שלנו מ„הליכוד" הסתלק לו עוד בשמונה ואני מקימה שערוריה. דורשת מאנשי ה„ליכוד" שישלחו מישהו. אנחנו זקוקים לקורבן שיסע אחרי ספירת הקולות למקום הריכוז. לאנשים שיושבים כאן מהבוקר מגיע לחזור הביתה עוד בשנת 1973.

שעה עשרים ושלוש אפס אפס. אנחנו ממהרים לסגור את הדלתות. סופרים את המעטפות, משווים את הרשימות, רושמים הכל בפרוטוקול.

מגיע בחורציק מהליכוד וילד מ-ג"ד. מן השמיים נפל לנו, אחרת לא היה מי שיתקע את הפתקאות על המסמרים.

המסמרים האלה זה בכלל בלוף אחד גדול — אלף — מתפוררים. בית — אין מקום לפתק בין מסמר למסמר, גימל — יש רק 20 מסמרים, בעוד לפנינו 21 רשימות פלוס פתקים לבנים ופסולים וקדחת אחרת.

פותחים את הקלפי. בסרט זה הולך יופי. אצלנו לא כל כך. המנעול הפאטנטי תותך לאחד הבחורים את האצבע ועכשיו ברור לי למה כולל הציוד המשרדי גם אספלניות. בעצם אין לנו מה להתלונן. ב„עיריה" לא נפצעו אמנם, אך זה לקח להם חצי שעה לפתוח את המנעול. סופרים את המעטפות וראה זה פלא — זה מתאים! מתחילים בספירת הקולות.

אמת — אמת — אמת. חלטעם — חלטעם — אמת — ל"ע — קן — ר"צ... יש לנו מאתיים ומשהו אמת, מאה ומשהו חלטעם, ארבעים פלוס ליברליים, ארבע-עשרה שולמית אלוני, 8 מוקד, 2 רק"ח, משהו ב' ומשהו ג"ד, שני זין, פ"ת אחד וחמישה כ"ך. אחרי כל הרעש הגדול רק שתי פתקאות לבנות.

מסכמים את הקולות ויוצא אחד יותר. המזל שלנו שזה דווקא מהרשימה הגדולה ביותר ואנו, אופטימיסטים מטומטמים, ספרנו את כל הפתקאות חוץ ברשימות הקטנות ביותר.

רושמים הכל בפרוטוקול, מכניסים למעטפות. בסרט משום מה, הכל היה ברור. אנחנו שוברים את הראש בפענוח הגדרות ושום דבר אינו מתאים. בסוף אורזים כפי שנוח לנו ורושמים על האריזה מה בפנים. שמישהו אחר ישבור את הראש. את השנה האזרחית החדשה אנו מקבלים בזמן מניין הקולות.

אורזים חומר רגיש, אורזים חומר כללי, אורזים ציוד משרדי, אורזים שאריות ביסקוויטים. אחד-אחד מסתלקים לנו חברי הוועדה. עמיתנו מהעיריה נסעו זה מכבר. שנה חדשה נולדה. אני חותמת בכל מקום: תאריך 1.1.74. מזל טוב.

השעה 01.30. נותרנו שלוש: המזכירה, אני ושוטרת תינוקת, המנו, שהתפקידה ללוותנו לוועדת הבחירות האזורית. המנון ציוד. הבטיחו לשלוח רכב. שכחו אותנו. הבטיחו להחזיר אותנו הביתה. אבל הבחירות בהן אחרונו — אל מאמץ להבטחות!

דור דור ומלחמותיו.
מלחמת יום־הכיפורים הציבה
שנתון חדש של צעירים
שזוהי מלחמתם הראשונה.
לקט סיפורים כפי שסופרו על ידי

השנתון שלהם

תשכח את מה שהיה...

את נועם, בן הקיבוץ, חניך המוסד החינוכי, תפסה המלחמה בתעוז, בגיזרה הצפונית, בין קנטרה לבאלוזה.
שבוע לפני המלחמה כבר היתה כוננות. תפקידנו היה לסייר לאורך קו המעוזים בשעות הלילה. שינה של כמה שעות ושוב לסיורים ולתצפיות. ביום-הכיפורים ראינו שבצד המצרי מערמים סוללות. כלים צבאיים נעו בשטח. החיילים התהלכו עם אפודות-מגן וכובעי-פלדה. דיווחנו על כך, אך כנראה ששם לקחו את הדיווחים בקלות-ראש. קיבלנו פקודה להיות מוכנים ל„התקפלות" מהתעוז, כי בין חמש לשש עלולה להיפתח אש ארטילרית ואולי אפילו ממטוסים. בשתים-עשרה באה הוראה „להתקפל" לבסיס־העורפי.
אבל עד שתיים משום מה לא יצאנו. בשתיים הייתי בנגמ"ש ופתאום פגזים החלו להתפוצץ. זבנג פה זבנג שם. ראינו מיגים נוסקים ומפציצים את ציר באלוזה—קנטרה. ירדתי מהזחלם. כעבור כמה שניות נפלה פצצה על מיכל המים שהיה ממש ליד הזחלם. איזה מזל. ההפגזה ארכה כשעה. בשעה שלוש קיבלנו פקודה לצאת לכיוון התעלה ולחלץ חבר'ה משני מעוזים. מאיר, המ"מ, תידרך אותנו. יצאנו ארבעה נגמ"שים לכיוון קנטרה. ציר התנועה היה מלא עשן מההפגזות. החלטנו לחצות את החולות. ואיך שאנחנו מתקדמים — אנו מבחינים לפתע בפלוגה מצרית מולנו. הם חסמו את הדרך לחילוץ המעוזים.
ביצענו חצי תפנית. ציידי-הטנקים שלהם התחילו להרביץ עלינו — טילי שמלים. בטיל הראשון נהרג המ"מ. היה רגע של בלבול. פעם ראשונה ראיתי אדם מת. הסמל תפס פיקוד ונערכנו להתקפה על הפלוגה. היינו במרחק של כחצי קילומטר מהם. פתחנו בהסתערות עם הנגמשים, כשאנו יורים מכל הכלים. בעצם הם כיתרו אותנו. לתעלה אי אפשר היה לברוח וגם מהכיוונים האחרים נראו כוחות מצריים. התחלנו לשעוט עליהם, כשאנו משתדלים לדפוק את התצפיתנים שלהם שכיוונו עלינו את הטילים. וככה התקדמנו והרבצנו, עד שהגענו למרחק של שלושים מטר מהם.
הסתערנו על עמדה אנטי טנקית. ואיך שאנחנו מסתערים — הרגשתי, כנהג הזחלם, שהכלים שלנו לפתע הפסיקו לדפוק. המקלעים הבינוניים כנראה נפגעו או שהיו מעצורים. לא היתה ברירה אלא להסתער עם עוזים. החבר'ה קפצו מהנגמשים ורצו עליהם עם עוזים. אני המשכתי לנהוג ולזרוק רימונים. וכשלא היתה ברירה פשוט דרסתי אותם עם השרשרות של הנגמ"ש. אני חושב שדרסתי איזה עשרים מצרים. היו לנו נפגעים. המ"מ נהרג ועוד חמישה נפצעו. נותרנו כארבעה-עשר חבר'ה. נסוגונו לתעוז ואחרי שפינינו את הנפגעים לתאג"ד — נשארנו רק שבעה עם ארבעה נגמשים. זה איננו כוח שאיתו אפשר לנוע כדי לחלץ מעוזים.
בערב צירפו אלינו פלוגה והחלפנו נשק. טנקים שיצאו לחלץ את המעוזים — נפגעו. כשהסתבר שאי אפשר להגיע למעוזים, נערכנו לבלימה על קו התעוזים.
המכה הראשונה ש„חטפנו" הלמה בנו קשה. לא ידענו מה זה קרב. ראיתי את המ"מ שלי נופל ובקשר הודיעו שהוא הרוג. חטפנו דכאון. זה לא שבר אותנו. אבל עוד התקפה, עוד הרוגים, עוד התקפה, עוד הרוגים. נכנסנו לאדישות של מלחמה. החבר'ה עבדו, השתדלו. רצו לשלוח אותנו לעוד חילוצים. מול שבוטלו. היו אלה התאבדויות בטוחות. אם היינו הולכים ! אני חושב שכן. אבל היתה הרגשה מחורבנת. ידענו שאם נלך — הרבה לא יחזרו. אחר-כך רדפנו אחרי הקומנדו המוצנח...

אצלי המלחמה שינתה את כל הדעות. חינכו אותנו על ערבי-נמלט, ערבי-חולץ-נעליים ובורח. מצאנו ערבים שנלחמים לא פחות טוב מאיתנו. בהתחלה לא עיכלנו. אחר-כך תפסנו ולא ידענו מה להגיד. מצב עגום. טבילת אש ראשונה. לא היה הרבה זמן לחשוב. ממשימה למשימה. פעילות רצופה. לא היה זמן לחשבון-נפש. יום ללא פעילות היה הכי קשה. החבר'ה התחילו לחשוב, לדבר. לא האמנתי שאצא משם חי. אמונה דתית ! — לא, אבל אמונה בבן-האדם. הגענו למסקנה שמה שנעבוד יותר קשה, ניכנס לכוננות גבוהה יותר, סופר-גבוהה. ניתן את הכל — אז אולי נישאר חיים. בימים האחרונים התחילו החבר'ה להיפתח. עד אז ניסינו להדחיק הכל מהלב. לפני שיצאנו למשימה היינו מתבדחים, משתדלים לצחוק, אח"כ, בדרך חזרה, שכבו בנגמ"ש שלך חבר'ה בלי רוח-חיים. זה מדכא. מעביר צמרמורת. רגעים קשים. לא ידענו מה לעשות. לא ידענו אם מותר להזכיר את אלה שהלכו... דיברנו המון על הבית. מה הולך שם ; מה קורה לו הייתי שם. היינו יושבים אחרי הפעולה, לא מסוגלים להירדם ומעלים זכרונות על השבת בבית, קוראים מכתבים ישנים, מנסים לברוח מהמלחמה ולשאוף אוויר צח. וככה היינו מעודדים זה את זה עד שהיה בא התדריך ואז שוב — „אחורה-פנה", „חגור" וכו'. היה מחורבן. לא ידענו איפה חיל-האוויר. אמרו שעסוק ברמה.
שמע, היתה לנו שנה שקטה בצבא ופתאום מלחמה. זה גרוע. זה הוריד את האדם למטה. אתה גדל, לומד, מתחנך, יוצא לצבא, חוטף כדור וזהו, סוף המסלול.
מה מציק לנו ? תראה היו מחדלים בפיקוד. לא העריכו את המצב כמו שהוא. לא היה יחס כוחות. כמה ארמיות נכנסו למלחמה מול החטיבה שלנו ? למה לא שלחו יותר כוח ? — זה מה שאני כל הזמן שואל. לא, אין לי לב כבד על מישהו במיוחד. אינני יודע את מי להאשים. יחקרו ואז נדע.
אתה מבין, תמונת העולם נשתנתה אצלי. עכשיו העולם נראה בעיני אכזרי הרבה יותר. עד עכשיו — אנחנו הצבא הכי טוב בעולם, ופתאום דפיקה כזאת. צריך להשקיע מחשבה. הזלזול באויב צריך להיפסק.

אחרי שהמ"מ נהרג, התחלנו להשתולל. להרוג ! לדרוש ! אח"כ התחלתי לחשוב: שמע, הרגת או פצעת אנשים, בני-אדם, יכול להיות שהם, כמו הפצועים שלנו, שוכבים עכשיו בבתי-חולים ומתענים מכאבים. אך גם ידענו שאם לא נהרוג — הם יחסלו אותנו. בגלל רצון החיים — הלחימה היתה כל-כך נוקשה. החבר'ה לא לקחו שום סיכון.

תראה, חינכו אותנו לאהבת האדם, החיים. אתה פוגש אנשים שמוכנים בשביל כלום להרוג אותך ואתה נאלץ להקדימם.
אתה יודע שלהרוג אדם זה דבר קשה מאוד. זה נשמע אולי פשוט, ככה לוחצים על ההדק וזהו. אבל אחר-כך חושבים המון... עוד לא עיכלתי את מה שהיה. בלילה אני מתעורר ומשחזר קרבות ; למה נהגתי כך ולא כך. וכשהחבר'ה באים למשק, לחופש, וכל אחד מרוקן את נסיון-המלחמה שעבר — אתה שוב חי ובחריפות גדולה את כל החוויות.
אמרתי לעצמי כבר המון פעמים: תשכח את מה שהיה, תשכח את חודש אוקטובר — אבל זה לא הולך. זה שוכב לי כמו חתיכת ברזל כבדה כאן, בתוך הלב. כששמעתי שאסא נהרג, זו היתה בשבילי מכה נוראה. הפסקתי לחשוב. הוא היה כמו אחי, יחד הלכנו לצבא, לטירונות. כל פעם שבא לחופש — היה בא אלי והיינו יושבים שעות ומדברים. עכשיו אתה ביום שישי, וריק. חסר לך החבר היושב ממש ממולך, בכורסה, פותח את הרדיו...
כן, היום אני אחר. לא מסוגל להסביר. השתריינתי באמונות תפלות. כמו רבים אחרים, גם אני מאמין כי לכל כדור יש כתובת. על סמך מה ! על סמך מה שראיתי. אתה רואה חבר'ה שאלפי כדורים נורים לעברם והם איכשהו עוברים ביניהם. אחרים — זבנג. ישר בכדור הראשון.

מה אני מוכן לעשות למען השלום ! הכל ! לא צריכים את סיני. עוד מטר או פחות מטר — לא משחק, אם המדובר על שלום. כדאי לתת. צריך לתת, כדי שיאמינו לנו שאנו באמת מתכוונים לשלום ויכנסו איתנו למשא-ומתן.

שוחח: **ישראל זמיר**

כולנו רוצים לחזור הביתה...

עוזי, בן 20, סמל שריון שנלחם ברמה. כדרכו, אינו מרבה דברים, אך ניכר בו שהוא ממורמר.
המלחמה הממה את כולם — אנשי צבא כאזרחים, אך במיוחד הכתה בנו בשל רמת החיים הגבוהה, השאננות והשלווה. העם כולו נח על זרי הדפנה של נצחון ששת הימים ומין אווירה של נוחות ואופטימיות אפפה את הכל. לכן אינני חושב שהיתה זו אשמת ההנהגה בלבד. לדעתי כל שכבה ורובד בעם היו חלק בלתי נפרד מאווירה זו. הציבור שקע בשאננות מופרזת שאינה סבירה לגבי מדינה המוקפת אויבים. ולעומת זאת, צבא האוייב לא שקט על שמריו, הפיק לקחים, — לקחים חשובים שעזרו לו במלחמה זו, והכין עצמו באינטנסיביות לסיבוב נוסף.
כל נושא הרגשות ובכלל העולם הפנימי שלי לבש ופשט צורה פעמים רבות משך כל הלחימה. בימים הראשונים הייתי כמו ילד קטן, אחוז התלהבות לשחק ב„שוטרים וגנבים"... היתה מין התקפת אמוק כזו להרוג, להשמיד, ללחום עד חורמה... עד אותו יום בו נותרנו טאנק בודד בשטח, המוקף עשרות חיילי חי"ר סורים. יריתי בהם מטווח של כ-200 מטר, ובמשקפת ניתן לראות הכל ברור כל-כך... חיילים מתרסקים, שסועים לגמרי... תמונות מחרידות ביותר שמשפיעות קשה מבחינה אנושית, ללא קשר אם אוייב הוא או לא. מאז הרגשתי תפנית מסויימת, איפוק-מה באותו דחף קיצוני, והתחלתי פועל תוך שיקולים קרים של או אני או הוא... דחף ההשמד כבר לא פעל יותר.
התגייסתי לשריון כי לא רציתי להיות איש חי"ר. קסמה לי עוצמת הפלדה, יכולתו העצומה של הגוף הממונע הזה הנקרא טאנק. לא חיפשתי את המומנט האישי. ופתאום במלחמה, אתה נתקל במצבים חדשים. לדוגמא: במקום לוחמת טאנק בטאנק, שין בשין, מצאתי עצמי יורה בבני-אדם אף מטווח של 10 מטרים.
או הטילים... את יודעת, היום, מעצם המלה טיל אני רועד... רואה בדמיוני אותו ראש חץ אימתני המתקדם במהירות עצומה... ואתה כל-כך חסר־אונים, כל-כך אפסי... ולפתע אתה חש באזלת היד של האדם מול הטכנולוגיה, ההמצאות, השכלולים שבעצמו תיכנן, בנה ויצר... האין זה אבסורד !...
ובכלל, כל המלחמה... המשחק הזה באש... לעצמי לפעמים חשבתי: הרי כולנו רוצים בשלום. גם אני, וגם הוא שבטאנק ממול, כולנו רוצים לחזור הביתה בשקט... והרי גם מאחריהם ישנם יגאלים ואמנונים בדיוק כמונו, כולנו. ובכל זאת, כולם נתונים תחת מסוות כפוי של חיילים ומלחמה. את יודעת ! — הוא כממתיק סוד — אני מאוד אופטימי מטבעי. בכל רע אני מחפש איזו קרן אור מסתתרת. וגם הפעם, אם נלך בעקבותיה נראה שאולי לפנינו ההזדמנות הראשונה להביא את המיפנה. שכן, בתום כל המלחמות, הערבים חשו תמיד מושפלים ושואפי נקם. ועתה, משהוחזר להם במעט כבודם-העצמי, לראשונה הם נכונים לשבת ליד שולחן אחד...
כשלעצמי, השלום נראה לי כדבר אוטופי כל כך, מושג מופשט שמרבים להפוך בו במשך השנים ולטוות חלומות, עד כי הוא הולך ומתרחק משנה לשנה. אך דווקא עכשיו הוא נראה משום-מה בהישג-יד, כולו מרחף מעלינו בחלל האוויר ורק צריך לדעת איך לתפוש אותו...

שוחחת: **דפנה עידן**

המחדל והמהלומה

מאת
אורי ביאלר

יותר ויותר נשמעת ההצהרה מפי חברי ממשלה כי המחדל שזעזע את הארץ היה מחדל מודיעיני. בר־לב בראיון לעתונות, גולדה ודיין במרכז מפלגת העבודה ובפני פורומים אחרים מנסים בכל כוחם לצמצם את היקף המסקנות המתבקשות מהנסיון המר של מלחמת יום הכיפורים. מבלי להתייחס למניעים של ההנהגה בהכוונה ברורה זו של התביעה הציבורית הרחבה להסקת מסקנות, יש לומר באופן ברור כי השתרשות דיעה זו, שאולי תמצא לה חיזוק במסקנות ועדת החקירה, תתרום רבות להסתרת אחד הלקחים המשמעותיים ביותר של ראשית חודש אוקטובר. המחדל במובנו הצר הוא אכן מחדל של אי־הערכה־נכונה של כוונת הערבים לפתוח במיתקפה צבאית, אלא שזהו קצה הקרחון. אך מכיוון שעניין הטעות המודיעינית מקובל ומוסכם על כולם, הוא מהווה נקודת מוצא ברורה לניתוח מסקנות רחבות ומשמעותיות הרבה יותר.

בצא מנתון של דרכי קביעת מדיניות בנושא הגיוס. התהליך המקובל הוא הצגת אינפורמציה והערכה של הגופים הצבאיים המוסמכים בפני הדרג הפוליטי הקובע באיזו מידה יש לנקוט אמצעים של גיוס או צעדים צבאיים כדי לקדם סכנה של תוקפנות. במציאות של דרכי קבלת החלטות בארץ, כשלממשלה אין מקורות מידע והערכה מלבד ומחוץ למערכת הבטחון, יש חשיבות עליונה למהימנות מקורות אלה, ולא פחות מכך לצורה בה הם מגישים הערכה זו בפני הפורום הפוליטי. זוהי הנקודה הקריטית בנושא מרכזי בקביעת מדיניות בטחון, ככל שההערכה המודיעינית ברורה וחד משמעית קשה יהיה לאותו פורום להימנע מהחלטה המתבקשת מעצם ההערכה המודיעינית. בהירות והחלטיות זו לא היתה כפי הנראה בדיווחים המודיעינים, ולמרות שמן הנמנע לוודא הנחה זו בשל הסודיות של דיוני הממשלה, יש הרבה אינדיקטורים המחזקים אותה. קשה ביותר להניח כי הממשלה היתה מהססת לגייס מילואים לו ההערכה המודיעינית המוגשת בפניה היתה חד משמעית, וברורה. יותר מרמז אחד ניתן מפי שרים כי ההערכה המודיעינית לפני יום כיפור לא היתה כזו שלא הותירה ספקות משמעותיים לגבי המסקנה המתבקשת, וזו מקורה של התיזה אותה מנסים מנהיגים להשריש, אלא שכאמור, זהו החלק הקטן של מחדל בסיסי הרבה יותר, הקשור ביחסי הגומלין שבין מודיעין וקביעת מדיניות בטחון בארץ.

למודיעין יש במציאות הצבאית הישראלית חשיבות עליונה לא רק עקב מצב המלחמה התמידי בו נמצאת המדינה מיום קומה. שלא כאצל שכנינו, מתבסס המעודף הבטחוני שלנו בצורה משמעית וכמעט מוחלטת על גיוס כוחות מילואים. כוחות אלו בסיוע חיל הסדיר, ובמיוחד חיל האוויר, מקנים לנו יכולת צבאית המאפשרת לעמוד נגד כוחות סדירים של מדינות ערב הגובלות עימנו. מטבע הדברים הוא, שהחלטה על גיוס המילואים היא אחת ההחלטות החשובות ביותר בקביעת מדיניות בטחון, משום שהשתהות בגיוס מעמידה את כל הקונצפציה הבטחונית שלנו ואת קיומנו העצמאי בסכנה. ניתן לחשוב כי לנושא זה של השגת מודיעין עליונה בהחלטה על גיוס או אי-גיוס מילואים היתה השפעה משמעותית בקביעת מדיניות אסטרטגית, אלא שתוצאתו של המלחמה הנוכחית מלמד כי השפעתו לא היתה מספקת, והתוצאות ידועות.

ביוני 1967 לא היתה הממשלה זקוקה לגאוניות מודיעינית של אהרון יריב כדי להבין כי דיווח על כניסת 100,000 חיילים לסיני בלווית 1000 טנקים מחייבת גיוס מילואים. בהירות זו לא היתה קיימת באוקטובר 1973. למודיעין הישראלי היה מידע מהימן על תוכניות קרב של המצרים, וביניהן תוכניות משלוח כוחות קומנדו לתקיפת מטרות בסיני. היה מידע מפורט על תוכניות צליחה ואפילו על נקודות תקיפה. אלא שחסר אינדיקטור ברור וחד על מועד התקיפה. הסיבה: מירב הצבא המצרי רוכז בחזית התעלה ושהה שם מ־1967 במלוא כוחו. היחידות שעתידות היו לצלוח את התעלה, ושהורגלו בכך משך שנים, חנו באותן נקודות בהן היתה אמורה, ובסופו של דבר גם בוצעה, הפריצה לצד המזרחי של התעלה. לא היה צורך בהכנות דוגמת אלו של 1967 כדי להעמיד את הצבא המצרי במצב של נכונות מידית לתוקפנות, משום שזו היתה קיימת זמן רב ולמעשה כמעט תמיד. מכאן הקושי הבסיסי לקבוע בצורה החלטית מתי תונחת המהלומה, כאשר ברור שהיא מרחפת באוויר. במלים אחרות, במצב האסטרטגי של אחרי 1967, נחלשה בצורה משמעותית יכולתו הפוטנציאלית של המודיעין שלנו להתרות ולקבוע בצורה ברורה מתי צפויה התקפה, כך שבד בבד נחלשה יכולת הממשלה לנקוט צעדים מתאימים של כוננות בשעת צורך ולהימנע מהם כאשר המצב לא חייב זאת. מנקודת המוצא של ההתראה המודיעינית והחייבת במציאות הישראלית להוציא את העוצמה הישראלית מן הכוח אל הפועל, היה במציאות האסטרטגית של שליטה בסיני ועמידה מתמדת מול מלוא כוח הצבא המצרי משום חולשה בסיסית שאיימה משך שנים לפגוע בבטחון המדינה. איש לא נתן דעתו, או שלא נתן דעתו מספיק, לכך שהשליטה במרחב סיני טמנה בחובה באופן בלתי נמנע החולשה של אותו אלמנט רב משמעי של קביעה מדוייקת של מועד מימוש הסכנה.

הרבה לקחים הוסקו מנסיון המלחמה שלנו עם מדינות ערב, אבל דומה שלקח הגיוס של 1967 נשכח ועומעם. בד בבד עם בניית קו בר־לב, שלא הקל בצורה משמעותית על יכולת הקביעה של מועד התקפת הערבים, ועם יצירת העומק האסטרטגי שהרחיק את מטחי התותחים מגדרות הקיבוצים בארץ, נוצר יתרון רב־משמעות ליוזמה צבאית ערבית בעיקר עקב חולשת מערך ההתראה הישראלית. ניתן היה להניח כי עובדות אלו יהוו אבני יסוד בחישוב בלתי נלאה של קברניטי המדינה ליצירת מצב בו יישמרו יתרונות מלחמת ששת הימים והמעט החולשה שהיתה טמונה בהישגיה, אך המציאות מלמדת שלא כך היה. כיום ניתן לומר שנכונות ישראלית לנסיגה מחלקים רבים של סיני, שהיו נותרים מפורזים, מייד לאחר מלחמת ששת הימים, היתה מחזקת בצורה משמעותית לא רק את כוחנו המדיני, את אפשרות ההתקרבות לפתרון הסכסוך, אלא לא פחות מכך היתה מאפשרת התראה מדוייקת, ובהירה לגיוס מילואים ובכך מחזקת את המשוכות הבטחוני של המדינה.

כך שנכון הוא שהמודיעין כשל בנתוח במילוי תפקידו, אלא שהמדריכים הפוליטיים במדיניות עקבית מ־1967 תרמו רבה לכשלון זה, ואסור שלכלל זה ייעלם מעיני הציבור.

שנת 1973 החלה בצל שואה אקולוגית כביכול, תוצאה מובהקת של חברת שפע בזבזנית, ואילו סיומה עמד בסימן אווירת-נכאים של משבר ושפל. סחטנות הנפט הערבית הפכה את הדלק למוצר יקר מפז, חוללה שרשרת תגובות במערב המתועש, מיתנה את מירוץ המותרות הכללי והטביעה חותם קודר — ולא פעם גם טראגי-קומי — על ההווה והעתיד גם יחד. במהירות שלא תיאמן משתנים דפוסי חיים, נעקרים הרגלי צריכה של עידן מדושן עונג ושובע, ובפרוס השנה האזרחית החדשה משול העולם לנוסעי מטוס סילוני המתבקשים, באדיבות אך בתוקף,

מאת פנחס יורמן

עיתוניה של הולנד, לא קלי דעת וראש, גמרו אומר — כפי הנראה מטעמים של „צער בעלי חיים" — לקבל את המציאות החדשה בכמת טיפות והומור. וכך פירסם יומון בהאג עצות אחרות בהקשר לחסכון בדלק: אין לכבות הגפרור מייד עם הדלקתו כי אם להמתין עד אשר יכלה כולו ואגב כך לחמם האצבעות; להשתהות במיטה ככל האפשר; לרוץ שלוש פעמים ביום כמה קילומטרים לחימום הגוף; להרבות בצריכת אלכוהול על חשבון הסקת הדירה; פרצה דליקה אצל שכנך — אל תיחפז להזעיק את הכבאים, ובינתיים תיהנה מחום — חינם-אין-כסף; ו„עצה" מאקאברית למועמדים להתאבדות: לא באמצעות הגז! יקר מדי!

אמרנו — התאבדות: באמצע דצמבר התאבד נהג-מונית בשל החשש שלא יעלה בידו להשיג את הבנזין הדרוש לרכבו. לא נמסרו פרטים על אופן הביצוע של האראקירי מוזר זה נוסח 73. בארץ השמש העולה הודקרו סימנים מובהקים של היסטריה המונית: בהסתערות המונית על חנות כל-בו באוסאקה נדרסה למוות אשה שדאגה, יחד עם עמיתותיה אחוזות האמוק, אל עבר דלפק עמוס ב„נייר טואלט"! כתב ה„דיילי אכספרס" דיווח מבירת יפאן כי שלושה „להיטי העונה" — עונת-צמצום-התגברה — הם (לפי הסדר): סוכר, מלח ו„נייר-טואלט". במדינת השפע המשגשגת, קיפה הארץ מצטייץ במשמעת, נאלצה המשטרה להתערב פעמים רבות כדי להשיב את הסדר הציבורי על כנו עקב מהומות-קונים ואוגרים. הממשלה ראתה הכרח לפרסם הודעת-הרגעה לעוד הגבירה את בהלת הקניות, בשל הביקוש המטורף התקינו החנויות קיצוב בשורה של מיצרכים, הקיצוב הקפיץ את המחירים, דירבן ספסרות של שוק שחור וכך הלאה. בהודעה רשמית נמסר כי לטוקיו סופקו חמישה מיליון גלילי נייר-טואלט במחיר מבוקר. עובדה מצערת היא כי האזרחית החשדנית באוסאקה נדרסה אחרי ההודעה הנ"ל.

סודה של מאדאם מאסמר

בעיר האורות לא סיחררו הפריטים העוגייניים את ראשי הנהגים, ואין להניח שב„גלרי לאפאייט" למשל יימכר מוצר כזה. אבל אין להסיק כי חלקם של תושבי פאריז שפר. שוטרי בימי צנע עונמים אלה. בראיון משותף פעמו רעיית ראש הממשלה כי הקור השורר במשכן ראש הממשלה „כה עז, עד שהוא עלול להתקלף". ילידת צפון-אפריקה שטופת השמש, גילתה מאדאם מאסמר כי המצב איום ו„נאלצתי לרכוש סודרי צמר. תחתוני צמר(!) וגרבי צמר". המראיין המנומס היסס לשאול אם גם המלתחה התחתונה של בעלה כה „צמרית", ורק היקשה האם כבוד ראש הממשלה סובל באותה חומרה מן הקור. העוזר כנגדו השיבה „לא, הוא מלא מרץ. הוא אף פעם לא סובל מקור".

המציאות „הסיבירית" בלבה של פאריז לא השפיעה בכל זאת על השקפת עולמם של הגאלים. מחקר של „אונסקו" קבע כי 63 אחוז מכלל הצרפתים שנשאלו „מה מפחיד אותך יותר מכל?" השיבו: מוות בתאונת דרכים, ואילו רק 7 אחוז מיקדו את פחדם במשבר-הדלק. אלא שהמחקר נערך בקצב-של-ארים, ואין בו כדי לשקף את התמורות העיתים. הללו מסמרות שיער ממש. המוסד

סופיה לורן — הבעל רכש מונית

המקודש של סעודת-צהריים, ארוכה, דשנה וניגוחות — אפילו עליו עולה הכרת, מה שקומץ שייחים מזרח-תיכוניים עושים לאירופה! מסעדים ומשורדים. בכל רחבי צרפת מקצצים את הפסקת הצהריים כדי לסיים את יום העבודה מוקדם יותר וכך לחסוך בדלק ובמאור. אי לזאת כופה המשבר על המוני הצרפתים את נוהגם הברברי של הבלתי צרפתים: ארוחה חטופה של מה בכך, הסתפקות באוכל כריך חפל ומהיר שלא לדבר על הגבלות ואיסורים נוספים, כגון סופשבוע בלי רכב פרטי וממילא בלי יציאות לחיק הטבע, לטיולים ופיקניקים, לספורט החורף.

ברור שהמבחן האמיתי יבוא רק ביולי-אוגוסט, חודשי פגרת הקיץ, ונדידת ההמונים, שהיתה לסימן היכר מובהק של צרפת בימינו.

כנ"ל — באיטליה, במולדת ה„פיאט" ו-הוספה חושבת הרכב הפרטי בימי א': מחיר הבנזין מרקיע שחקים; מהירות הנסיעה עצמה — הוגבלת, ואפילו ההסקה בבתים נתונה עתה בסד-צמצום מקפיא. בארץ המגף הרחיקו הדברים עד כדי כך שרדיו הוותיקאן הזהיר שהאפיפיור לא ישתתף בתפילת חצות מסורתית של חג-המולד בכנסיית פטרוס הקדוש. אם לא תקל הממשלה את ההגבלות על הרכב הפרטי — החלות גם על ימי חג — יעדיף הוד קדושתו להתפלל בתוך הוותיקאן! אך מול המחאה האפאטית של הכס הקדוש צץ מגיה-וביה האנטי-גיבור המורד: מפיק הסרטים הוותיק סניור קרלו פונטי תיתבל תחבולה שנונה כדי לעקוף את החוק המרגיז. תמורת סכום עגול מאד רכש רשיון-מונית ומעתה יוכל להסיע את משפחתו גם בסופי-

האפיפיור — לא יתפלל בסן-פטרוס

שבוע. למי שאינו יודע: אשת היקר הנצחית של בעל ה„טקסי-ספיישל" היא סופיה לורן!

מובוטו על הסוס

בהולנד גרם יום-א'-ללא-רכב לעלית תלולה במספר שיחות הטלפון, והבריות מנהלים שיחות מאלתון עם ידידים ואחים

לצרה. אך הואיל ומדובר בארץ-שפע אירופית בה נהוג שבוע בן חמישה ימי עבודה, מנוצלת עכשיו השבת למסעות וטיולים. בבלגיה השכנה פורח חור הרכיבה על אופניים; הסקטים היו לאופנה נפוצה ובחוצות בריסל כמו הוחזר מחוג הזמן לראשית המאה: סוסים וכירכרות שולטים בכיפה (ובתנועה) במקום מכוניות מרעילות האוויר הצח.

ומעבר לתעלה עקץ המשבר אפילו את בבת העין של האומה. התאחדות הכדורגל החליטה להקדים את שעת פתיחת משחקי הליגה (בשבת) ב-45 דקות כדי לא להיזקק לאורות זרקורים באצטדיונים הגדושים. בליגות הנמוכות הועתקו המשחקים לשעות הבוקר. לקראת חג המולד מעדיפים רבבות בריטים להתאכסן בבתי מלון מתוך אשליה ששם יקדמו פניהם חדרים מוסקים כהלכה. חוקי המשחק-ההוגן עמדו במבחן גם עתה, והנהלות מלונות רבים יעצו ללקוחותיהם להצטייד בבקבוקי-מים-חמים כדי להבטיח טמפרטורה סבירה במיטותיהם במקרה שיהיה צורך להפסיק את החימום בחדרים.

נוסף לצרור הצרות שירדו על ראש בני אלביון, נאלצה ממשלת הוד מלכותה לארח בימי משבר אלה קליינט קפריזי למדי: נשיא זאיר, הגנרל מובוטו. תחילה הביך השליט האפריקני את מארחיו בכללו בפמלייתו הרשמית את כלבתו האהובה „קארה". חוקי ההגירה הנוקשים מנעו את כניסתה לתחומי הממלכה ואחרי אי-נעימות שהגיעה אל סף „תקרית דיפלומטית בינלאומית" הוטסה בת הלווית היחסנית לשגרירות זאיר בבריסל ושוחר הכלבים המשיך בדרכו ללונדון. במטרופולין הערפלית תבע להתאכסן אך ורק בארמון באקינגהאם ודחה בבוז הצעות להעדיף את מלונות היוקרה. אשר לרכב — הביע מובוטו „משאלה" כי תועמד לרשותו המרכבה המלכותית רתומה לסוסים אבירים. ניתן לנחש שמשאלה זו נבעה לאו דווקא ממודעות למצוקת הדלק. אם נזכור כי זאיר היא הספק העיקרי של נחושת לבריטניה, נשכיל להבין מדוע נענתה כל קפריזה מובוטית בלי פה"י ושה"י...

וכאן המקום לציין שליבשת השחורה טרם פלש עידן משבר האנרגיה. הוכחה נחרצת בנידון ניתנה שעה שנבחרת הכדורגל הלאומית של זאיר ניצחה את מרוקו והעפילה לגמר הגביע העולמי. ממשלת קינשאסה אסירת תהודה העניקה לחסוני הרגליים שלה שי צנוע: כל שחקן בסגל קיבל בית, מכונית ושני שבועות בילוי „בכל מקום על פני כדור הארץ". אשר להבטחת תידלוקן של המכוניות — לא נודע על התלבטויות מיוחדות.

מי היה מאמין?!

ברחבי העולם המערבי פשט שגעון-הנפט כמגיפה, ולא פסח על העניה במדינות אירופה. הבולמוס אחז בגרונם של הפורטוגלים, המתמכרים מזה שבועות לאגירת דלק מטורפת. בבתים המצויידים בחדרי-אמבט, נבצר מן הדיירים להתפנק בטבילה טובה, כיוון שהאמבטיות מולאו בדלק.

מילא — פורטוגל. אבל אמריקה, ארץ השפע הקלאסית! בעירה במדינת אוהיו הורה ראש המועצה לכבות את לפיד האנדרטה לזכרו של הנשיא קנדי „כיוון שהוא צורך דלק בכמות המספיקה לחמם בית מגורים". פסיכולוג נודע הכריז כי המחסור המחמיר בדלק עלול להגביר את מספר הנפגעים בהתקפי-עצבים, דכאון והתמכרות לאלכוהול. בארצות הברית, פסק, מהווה נהיגה במכונית דרך להשתחרר ממתח ורבבות גברים יחפשו עתה מפלט בבקבוק ועלולים לתפוס „קריזה". מאידך גיסא, נחלצת המאפיה לפעילות מוגברת. בעוד מועד התקשרו ראשיה עם בתי דפוס להדפסת תלושי-דלק, ולפי ידיעות עקשניות תחליט „ועידת-פיסגה" של ארגוני הגאנגסטרים על „איזורי השפעה" ברחבי אמריקה, כדי שהביזנס החדש יתנהל ללא סיע-אקדחים. לא אחר מאשר שבועון „טיים" העיר במיררות שראשי המאפיה „מאורגנים לקראת קיצוב הדלק טוב יותר מאשר הממשלה". ובעוד עסקי העולם התחתון פורחים ושוטפים כבאר-נפט אריזונית (בימים הטובים) פוקד השפל את נבאדה, כלומר — ענף רב מוניטין במדינה זו. מנהלי כמה בתי בושת (המותרים בנבאדה לפי החוק) קבלו על שפל בולט במוסדות העינוגים שלהם.

מהו הקשר בין משבר-הדלק לבין ה„גויעל נפשי"? פשוט: „הבתים" מרוחקים מן הערים הגדולות וצמאי-האהבה הקבועה חייבים לנסוע לעיתים מאות קילומטרים. נו, עכשיו, כאשר הדלק מוקצב במשורה — סוכנות „יו.פי.איי" ציטטה הודעה מפי מר ג'ו קונפורטה, אשר הורה ל„נערות" שלו להופיע בטרקלין הבית לבושות שמלות-ערב תחת הביקיני הסמלי. „באורח זה אפשר יהיה לצמצם חימום ולחסוך בדלק". כן, יצר-החסכון הפטריוטי שוטף את אמריקה, למן חופה המזרחי ועד קליפורניה. הנשיא בכבודו ובעצמו ציווה להגיש בסעודות הרשמיות בשר מסוג זול יותר; זו כפי הנראה גם הסיבה שמיודענו ד"ר הנרי קיסינג'ר ביקש ממנהלת הטקס של הבית הלבן „שלא להושיב אותי עוד ליד זקנות משעממות בסעודות-ערב ממלכתיות". אחרי הכל, הבנאדם יאכל סטייק גרוע ועוד יתענה ליד איזו בת ששים משימימה; וכשהנרי מבקש, מצייתים לו. עובדה שבסעודה לכבוד צ'אושסקו הושיבו את מזכיר המדינה חובב המין היפה ליד השחקנית זא-זא גאבור. אף כי כבר עברה את תור נעוריה (וששה בעלים), אפילו אנין-טעם כהנרי ק. לא יקטלג את ההונגריה העסיסית על תקן „זקנה משעממת". ואם כבר מדברים בנושא הרומנטי: שגריר סעודית באו"ם, ג'אמיל בארודי, תרם פנינה משלו בסוגיית המשבר והשלכותיו. הליצן הדיפלומאטי המלהג בילה את הברכה שבחרם הנפט הערבי. אל להם, אמר, לאמריקנים לדאוג בגלל חדרי-מיטות קרים. „כך ייאלצו הנשים והבעלים לחמם אלה את אלה וייתכן שהדבר יביא לבלימת התפרקות המשפחה האמריקנית".

„טורף הביצים הישראלי"

בישראל טרם שועטים סוסי-כירכרות לאורך דיזנגוף ושום פקיד בכיר לא מגיע למשרדו רכוב על אופניים או בעזרת סקטים. אבל, לא נופתע אם נזכה לתיק-גירושין ראשון בעולם על רקע השבתת הרכב הפרטי. במשרד-הרישוי בחולון התקוטט בריש גלי זוג תל-אביבי. עילת המהומה המשפחתית: חילוקי דעות בינו לבינה ביחס ליום השבתון של רכבם המשותף. המשטרה הוזעקה, הרבנות — עוד לא. אגב, יום השבתון הפופולארי ביותר בארצנו — השבת, ואחריה — יום גימל. נכון, אזרחינו העירניים מודעים אמנם לספיחי משבר האנרגיה, אך לא בכל מיגוריה. מדוע אמריקני המליץ באחרונה על אכילת כוסות פלסטיק, אך בדרבי התל-אביבי המסעיר (הפועל-מכבי) קבל השופט אשכנזי כי אחרי המשחק „סטג בגבו מכה מבקבוק-זכוכית". ללמדך, שחסיד כדורגל מתפרע נכון לבזבז משאבים יקרים אפילו מסחם פלסטיק. מה שבטוח, אפילו הגול המפוקפק ביותר לא יניע אוהד חמום-מוח להשליך בגב השופט המקפח — ביצה. בכל עיתון ישראלי תמצאו כיום תריסר כותרות עם ועל ביצים. מועצת הלול חיברה ליסרטאית מלומדת בה תואר הישראלי הממוצע כ„טורף ביצים" חסר מעצורים (לעומת זאת הנציחה כתבת „מעריב" רשמים דראמאטיים מסיורה בחזית הדרום שם ראתה „המוני חיילים שנמשכו כזבובים לריח ההאמבורגרים הנמכרים בקנטינות השקם"). אם עד כה יוחד המושג העיתונאי מצופה המסתורין „מקורות בכירים" לספקות פוליטיים וצבאיים, הרי כיום נפרץ הטאבו; „הקלה משמעותית תורגש בעוד שבועיים באספקת ביצים לאוכלוסיה" — מסרו מקורות בכירים באוצר(!) לסופר „מעריב". צחוק בצד, התמודדות האיתנים בין שני הצהרונים לא פסחה אף על זירת-הביצים, וכך הגיש „מעריב" לקוראותיו מתכון ל„עוגות דלות ביצים" ובשולי המדור גם „עוגות ללא ביצים". „ידיעות אחרונות" לא נשאר חייב. מחברת המתכונים פירסמה יצירה קולינארית-אקטואלית „לביבות תפוחי-עץ" ובכן — החומרים: שתי כוסות קמח-תופח, שש ביצים, שתי כוסות חלב, ארבע — לא. לא צויין היכן ניתן להשיג שש ביצים, אולי במערכת?!

•המצטלם•

מאת מיכל סנונית

יש לו אופי, אופי מצטלם. אולי זה מילדות. אולי זה התפתח אצלו בגיל הנעורים. אבל עובדה שהנטיה שלו הפכה ליותר ויותר ברורה עם כל מלחמה ומלחמה. הרגל כזה. טבע שני של מצטלם. עיתים ביתר עוז ובטחון. עיתים כמו בהיסוס. אפילו מתבייש. כי הוא מורכב מאחדים. אבל הדומיננטי אצלו בכל זאת — זה המצטלם נחוש המצח ועז המבט.

אני נשבעת בנקיטת חפץ שרשימה זו נכתבת ביום א', טרם הבחירות, כאשר, להוציא מגידי עתידות למיניהם, התוצאות סתומות עדיין בפני כל בית ישראל. אני עושה זאת מפני שאין זו רשימה פוליטית המזהה עצמה למען או נגד אישים לפי דעותיהם וכיוצ"ב.

איפה היינו? כן, בצילום. הוא תופס לו מפלגה, אגב, שכחתי לציין: בצד האופי שפיתח אצלו את תחביב ההצטלמות — הוא גם סופר. בעצם חוששתני שאני עושה לו עוול. כי זהו מקצועו בימים כתיקנם (בימים פחות פוטוגניים) והיה עלי לפתוח את הרשימה בציון עובדה זו. אבל גם לי חולשות משלי. למשל, ברוב עוונותי אני מעט חשדנית. לא מתעצלת לבדוק בציציות. אם הוא כבר מצטלם, מדוע תמיד רק עד לגובה החזה? אולי הוא בעל מום? נאמר ביד, שמא באיזו אצבע, ציפורן, משהו המקשה עליו לאחוז בעטו?... וד"ל.

אני מדברת על תופעה, וכל המוצא עצמו קרוב אצלה אולי זה מקרה, אבל בשום אופן לא מקרה של דמיון. סימני היכר: צילום סטאטי, עם מבט שולח חיצים ישר אל הלב. אם וכאשר הצילום הוא נע אזי מצטרף לעניננו גורם הדיבור. אותה, וזה שוטף אצלו כמעיין המתגבר. חסון, הבטחון. החוצפה. ובעיקר — המונופול על המוסר. „על ימין ועל שמאל". משפט אחרון זה אמרתי למען המליצה. כי החזקה אצלו זו דווקא המכה השמאלית.

אני פותחת, למשל, את המכשיר שהכנסתי הביתה (נודניק אך בעל סכסאפיל — אם נקח בחשבון שדמותו דמות תיבת עץ כחה — ע צ ו ם!) והתועמלן מכניס לי שמאליות, ועוד שולח לעברי מבט מחסל ומפיל חללים. הוא מצטלם, רבותי, וזו לא המלחמה הראשונה שהוא עושה זאת לכבודה.

וישנו גם המצטלם מימין, ובאמצע (זה מדבר בדרך כלל ביתר חוצפה, בפחות בטחון, הוא מרגיש שמשהו כאן לא מסתדר עם המקצוע, ועם הנטיה הטבעית בה ניחן כסופר: יותר לשאול, להסס, לגמגם, לכאוב בטרם יצעק את המליץ).

וישנו זה המביט במצטלמים ואומר לעצמו: אני מקנא בהם, גם רואים אותם בטלוויזיה, גם שומעים אותם ברדיו, ואפילו מזהים אותם ברחוב! מראים באצבע ומתפעלים מכוח המשיכה העצום בו ניחנו — בנוסף לכשרון הכתיבה הטבעי, אשר כנראה הודות לו נעשו לפופולאריים וחביבים על הציבור. ואחרי כל זאת, בנוסף לכל הכשרונות, דווקא אותם מזכה האלוהים בתשובות לכל השאלות.

אין צדיק בעולם, מביט סתם אחד וחושב: יש מי שזוכה בעולם ומלואו. קחו למשל את המצטלם.

מאת יגאל גלאי

יש לי שוחה אישית במצב טוב. אחרי המלחמה אני קופץ ל„כסית" ועל העץ, איפה שג'סי תולה את המודעה של הצגת חצות, אשים שלט ענקי: למכירה, שוחה אישית, משהו טוב נגד הפגזות. אחר-כך אשב בפינת הקפה, אשתה בירה עם חמישה אחוזים מס שירותים יותר, ואחכה ל„קליינטים". דדי יעבור שם ואז אצעק לו — אהלן, אז נגמרה המלחמה, הא? אולי אתה מעוניין בשוחה אישית, באמת, הזדמנות יוצאת מן הכלל? והוא, ככה, יביט בי ישר ויגיד — אח, אח, שוחה אישית? נו, אז מה דעתך לחכות למלחמה הבאה?

מצא לו בדיחה הבן-אדם, גם כן נושא להתלוצץ עליו. ואני אומר לכם, שוחה אישית חד-פעמית; השתמש וזרוק. לא מחכה לשום מלחמה באיזור. עזבו אותי מהשטויות האלה.

הצ'ילבה שלי..

תמיד הייתי בעד מו"מ ישיר. זה הפאטנט הכי מוצלח בשביל להשלים. יכול להיות שאני חושב כך בגלל הטראומה מימי הילדות רק פעם אחת הייתי „ברוגז" עם מישהו וזה הפריע לי מאוד.

לא הייתי רוצה שיתחילו להסתבך שם בז'נבה. תארו לעצמכם את קורט ואלדהיים מסתובב בין הצדדים ופתאום או אבא אבן אומרים לו — „תגיד לצ'ילבה שלי ש..." זה לא עסק. הכי טוב להשלים ולהגיד את הכל „דוגרי" בפנים.

חוי, הסלע הגדול

המאהל שלנו זרוק באמצע המדבר. בסוף העולם. לעובר בדרך נדמה שהכל שומם ולא נמצא שם איש. אני נוסע בטרמפ ולפי הסלע הגדול אני מזהה את המקום שעלי לרדת. הנהג עוצר. אני לוקח את התרמיל ויורד. „הי, חייל — צועק הנהג — אם אתה רוצה לרדת להשתין אתה לא צריך לקחת איתך את התרמיל!"

סופר סטאר

עמדתי בעמדת התצפית, נשענתי על השקים והיבטתי אל הדיונות. היה חשוך ושקט. לפתע התחילו לירות. הנותבים האירו את השמים והתפוצצויות הפריעו לשלווה. החבר'ה המשיכו לישון כאילו שום דבר לא מתרחש. רק אלי, המ"מ, אמר — „אם האש תתקרב — תעיר אותי".

נשארתי לבדי מכורבל במעיל ומביט אל הלילה. פתאום ראיתי כוכב נופל. איזה יופי. הספקתי אפילו לבקש משהו. הוא העיז ונפל. כל הכבוד לו. יופי של כוכב. נפל בלי הזמנות ובלי כסא מפלט. בגלגול הבא אבקש להיות כוכב. תודה רבה כוכב, שעזרת לי לראות קצת יופי במלחמה המזופתת הזאת.

היכן הקיבוצניקים?

מאת ד"ר שבח וייס

במלחמת יום הכיפורים שוב בלט חלקה המרכזי של התנועה ה־קיבוצית בנשיאה בעול הלאומי הכבד. דבר זה אף נתן את אותו־תיו במספר הקרבנות הרב, שאינו עומד בשום יחס למישקלה של התנועה הקיבוצית בקרב האוכלו־סיה. עובדה זו מחריפה ביתר שאת את הפער בין תרומתה של תנועה זו למדינה, לבין השפעתה הממשית על עיצוב פני החברה הישראלית.

בעבר הלא רחוק, נטלה התנועה הקיבו־צית תשעה קבין מההנהגה המוסרית של ה־חברה הישראלית. מקומה היה בראש חיל החלוץ של מייסדי המדינה, מופת והגשמה האישית; האופי הסלקטיבי של אוכלוסייתה והדגשת הבסיס וההתנדבותי לפעילותה — יצרו אווירה של אמינות כלפי הקיבוצניקים ונכונות לקבל הדרכה מוסרית מטעמה. גם המנהיגות הלאומית, שלא גוייסה מקרב יוש־בי הקיבוצים, הדגישה את מרכזיותה של תנועתם ומצאה בטווח הקרנתה. בייחוד רבה היתה השפעתה על הסדרים החברתיים שלנו ועל אופיין השוויוני של האידיאולוגיות ה־נפוצות. אישים כד. בן־גוריון, ב. כצנלסון, ח. שרת ואחרים נהגו לנוע בין הקיבוצים, ובי־אופן בלתי מקרי להכריז משם על מהלכיהם הפוליטיים. ח. וייצמן נהג לבלות את ימי שהותו בארץ, כשהוא מחלק אותם בין ביתו ברחובות לבין ידידיו בנהלל ובמשמר־העמק. באותה עת היתה מקובלת „השאלה" של מנהיגים מן הכפר לעיר. כך, למשל, אנשי קיבוצים כמו ל. אשכול או י. בן־אהרון שימשו בתפקיד של מזכיר מועצת פועלי תל־אביב.

אחרי הקמת המדינה תחלה ירידת השפע־תה של התנועה הקיבוצית. רבות היו הסיבות לכך.

לאחרונה גברה מאד השתתפותם של אנשי הקיבוצים בשלטון. בצמרת יושבים יותר קיבוצניקים מאשר אי פעם. סגן ראש הממשלה ושר החינוך, י. אלון איש גינוסר; שר בכיר ומרכזי ב„קבינט המצומצם" הבלתי פורמאלי, י. גלילי איש נען; שר החקלאות והפיתוח, ח. גבתי, איש יפעת; שר הקליטה, נ. פלד, איש שריד; א. ידלין, המזכ"ל של מפלגת העבודה, איש חצרים; סגן המזכ"ל, א. גילבר איש אפק. כמו כן, היתה מאויישת המשרה החשובה מאד של מזכיר ההסתדרות הכללית ע"י י. בן־אהרון איש גבעת חיים. חברי כנסת רבים הם מקרב התנועה הקיבו־צית, הרבה יותר מאשר אחוזם בקרב כלל האוכלוסיה.

התנועה הקיבוצית התבלטה כמקור הגיוס העיקרי של כמה וכמה עיליות שלנו. הצי־בור יודע כי רוב טייסי צה"ל מגוייסים משם והם „הטובים לטיס"; הציבור יודע מי הם רוב החיילים בשייטות המיוחדות ובסיירות. זה ענף בו בולט הנוער הקיבוצי. גם בתחום החקלאות מורגש מאד כושרה של תנועה זו.

על רקע זה מתמיהה מאד שתיקתן הבלתי מובנת של התנועות הקיבוציות בכל הקשור להתמעטות הדאגה לאופי החברה הישראלית. דווקא בתקופת השיא של שיבת הקיבוצניקים למוקדי ההשפעה חלו כמה וכמה תהליכים של השחתת הקלסתר המוסרי והסוציאלי של חברתנו.

בין המנסים לעצור תהליכי סחיפה אלה נמצא שר העבודה העירוני, מנהל המוסד ל־ביטוח לאומי (עד הזמן האחרון), וכן כמה חברי כנסת מן הסיעות הקטנות או מעדות המזרח. בין הקיבוצניקים הבולט מכולם הוא יצחק בן אהרון. מתמיהה מאד העובדה, כי בן אהרון מוצא אוזן קשבת למתאוותיו דווקא בקרב הציבור העירוני וכמעט שנעזב לחלוטין ע"י חברי מפלגתו וחברי תנועתו. נדמה כי אבדה אצל הפוליטיקאים הנמנים עם יושבי הקיבוצים תחושת השליחות והם אינם עושים משרותיהם קרדום לחפור בם, למען החזרת הבסיס הערכי לדמותה של המדינה.

ייתכן שאנשי הקיבוצים נואשו מן האפש־רות להשפיע על החברה הישראלית ומסתפ־קים ב„מודוס־ויוונדי" שנוצר בינם לבין העי־רוניים. אפשר שדווקא ההשתתפות הפעילה בשלטון היא היא שמיסדה את מחאתם. ייתכן שיש כאן גורם אישי מקרי של צירוף אישים הנגועים פחות ביצר השליחות. אך עובדה היא, שזולת מזכיר ההסתדרות הקודם, הם משחקים את המשחק הפוליטי כמו האחרים.

כותב שורות אלה, כמו ישראלים עירוניים אחרים, נימנה עם אלה שיש להם עדיין ציפיות מצד התנועה הקיבוצית להתנהגות אחרת, תוך התעלמות מן הדיספרופורציה בין קוטנה של התנועה הקיבוצית לבין מספר ה־מישרות הפוליטיות שהיא מחזיקה. חשוב מאד שהקרדיט שיש לה לא יתבזבז.

פורד מזמינה את כל נהגי מכוניות פורד להצטרף מיד אל

מועדון Ford לקפיצת הדרך

דמי הרשמה: אין • דמי חברות: אין
אסיפות מועדון: אין • טפס…ין
התחייבות:
לפי רוחב הלב, ומספר המושבים
מלא את המצווה - ולא את התלוש

1. הפורד שלך נועד לקצר מרחקים ולקרב לבבות.
2. אסוף למכוניתך חיל לכל מושב.
3. אל תשאל שאלות מיותרות — רק "לאן"? ותן טרמפ.
4. אפילו טרמפ קצר אינו הולך ברגל.
5. נרדם החיל במושב — תן לו לנוח עד ליעד.
6. גם חיל שאינו נראה "שחוט" צריך להגיע למקומו.
7. אם שכח חיל חבילת כבסים במכוניתך — קצין העיר ידאג לחזירה, אם תכבס ותחזיר בביסה נקיה אתה ראוי לחברות כבוד.

במועדון פורד לקפיצת הדרך כל מושב פנוי נועד לחייל!

מה הולך?

V.I.P.

אנציקלופדיה לאישים V.I.P.

בחודש אפריל 1974 תצא לאור המהדורה הראשונה של V.I.P. אנציקלופדיה לאישים בישראל.

המערכת שמחה להודיעך כי היא החליטה לכלול את כבודו בין האישים המופיעים באנציקלופדיה, אשר תצא לאור אחת לשנה, בהוצאה מעולה ובכריכה מהודרת, ותודפס ב־15,000 עותקים. (מהדורה ראשונה).

נודה לכבודו באם ימלא את הפרטים החסרים לנו בשאלון המצ"ב וישלח אותו בהקדם להוצאה.

מחיר ההשתתפות בהוצאת האנציקלופדיה הינו — 25 ל"י.

אין ספק שאתה אדם חשוב (כל אחד חשוב, לא?). השאלה היא האם אתה אדם חשוב מאוד, מה שמכונה בלע"ז V.I.P.

התברר לי שאני, אכן, אח"מ. בזאת נוכחתי לאחר שקי־בלתי בדואר מכתב בו מודיעה לי מערכת האנציקלופדיה לאישים בישראל „שהיא החליטה לכלול את כבודו" (זה אני!) בין האישים המופיעים בספר העומד להופיע ב־שלושה כרכים וב־15,000 עותקים באביב הקרוב. התאכזבתי במקצת כאשר התברר לי שגם אחדים מחברי קיבלו מכתב דומה.

נחמד אף נאה שזכיתי להכרה זה־יורה על ידי מערכת נכבדה זו. העוקץ מסתתר (כמו אצל הדבורים) בזנב: בשורה אחרונה במכתב־הלווי לשאלון הרצוף כתוב שה־השתתפות בהוצאה היא 25 ל"י.

לזכות בתהילת־נצח בסכום זה ודאי אינו ביוקר. בפרט שחשבון פשוט יגלה לנו שאם רק 1,000 „אישים" מסוגי ייענו להצעה תזכה ההוצאה בסכום נקי של 25,000 ל"י, ללא מיסים והורדות, מבין ותקלין, עוד טרם השקיעה פרוטה בעצם הדפסת הספר. מובן שאין זכר במכתב לכך מה יהיה גורל הכסף הזה אם לא ייצא הספר לאור.

בשיחה טלפונית עם איש המערכת התברר לי שגם מי שאינו משלשל 25 ל"י יזכה להיכלל באנציקלופדיה, והסכום יבטיח לו, פשוט, את רכישת הספרים במחיר מוזל. גם עובדות מעניינות אלה אינן נזכרות כלל, לא במכתב ולא בשאלון.

לא הצלחתי לברר לכמה „אישים" פנתה מערכת האנ־ציקלופדיה, כמה נענו, וכמה ייכללו בספר. זה „עניין של מדיניות", כפי שנאמר לי, שאי־אפשר לגלותה לכל עיתונאי סקרן.

האין כאן משום העלמת אינפורמציה הגובלת בהונאה?

קרקס של בחירות

אני אוהבת קירקס. אני פוחדת מפני הקירקס. אני מורידה את ראשי ואומרת לבני: תגיד לי אם הוא לא יפול. אני סקרנית תמיד מחדש. אני מתפעלת, ממש לא מאמינה. פלא־פלאי־כל־העולם.

הקירקס שבא אלינו מברצלונה ממוקם ליד איצטדיון רמת־גן. כבר כתבנו על אשר עלה בגורלו בימי המלחמה. הוא קצר הפסדים, שעריו היו נעולים, ורק תמיכת גורמי ציבור הצליחה להוציא אותו בשלב זה מן הבוץ. באתי לראותו בשבוע שעבר, ונוכחתי הפתעה: למרות היותו קירקס קטן למדי, עם מעט משתתפים, הוא אשף הביצוע (בצורה נדירה!) בכל הנוגע לתרגילי האקרובטיקה, ביצועי הגוף, שיווי המשקל, ההליכות על חבל, וגם (מה שאהוב עלי אישית, ואפילו דוחה) בשטח אילוף החיות.

בפעם השניה באתי לראותו (לכל ילד מקלדי — הופעה!) בדיוק ביום שהכתרנו אותו „חרוותנו" לכבוד הבחירות. חשבתי מלא, יבואו כמה עוברי־בטל. אך לא הוא. ביום זה צהלה ישראל ושמחה יותר מתמיד. המונים מילאו את האולם. באו ונקבצו מכל קצות הארץ. גם סיכה לא יכלה לפלח לאוהל קטן המידות (יחסית) ואף לא קמצוץ של המצוי לאיוורור המשופח. אבל — היה שמח. בקלפיות ודאי לא היה הדוחק כמו פה. וגם הפתקים־כרטיסים נשלפו עם הרבה יותר בטחון, חדווה־חדורת־שלוות לקראת הבידור שיסופק.

דבר אחד היה משותף לשניים: הסקרנות באשר לתוצאות. כל המבקר בקירקס מכיר את אותה תחושת סקרנות באשר לעומד להתרחש. הפעם נוסף עוד מימד: התפרקות ממתח של לקראת הסקרנות מה יילד יום, או כבר חלילה הוזה! היה זה בילוי אמיתי בקרב ה„עמך" שפיצח גרעינים, לגם מיצים, ליקלק סוכר על מקל וקילל את הדוחק.

עמד בתור לקלפי או לא עמד! כאן הוא ניצב ודחק עם מרפקיו בתושיה רבה. מאושרים היו אלה שהצליחו להיכנס. רבים אחרים — נשארו בחוץ. להצגה שניה, ואולי ליום אחר.

הכוונה הפעם אינה לאותם נגנים העושים את מלאכתם כדי להנעים לאוכלים את סעודתם או לזוגות צעירים לנוע לאיטם לצלילי איזה ואלס סנטימנטאלי, או להתפתל בחושניות לוהטת לצלילי פופ סוערים. בשבוע שחלף נערך באולם „צוותא" קונצרט שהכנסותיו לטובת „הוועד למען החייל". בו נעשה נסיון של שיתוף פעולה בין התזמורת הקאמרית של רמת־גן (בניצוחו של עמוס מלך) לבין הרקדנית רוני סגל, כשזו מחוללת ממש בין הנגנים לצלילי הקונצ'רטו של באך, והסולן הוא הכנר איזיה ברקה.

חבל שברגע האחרון ממש הועבר הקונצרט, שעמד להיערך באולם „בת־דור", למועדון „צוותא", בשל סירובה של הנהלת „בת־דור" להפר את המונופול המשונה הקיים שם, לפיו רק ללהקת־הבית מותר לחולל על הבימה. התנאים המסכנים ב„צוותא" היו על כן בהכרח מאולתרים. הרקדנית נאלצה לזכות לכניסתה עם פתיחת חלק האנ־דנטה של הקונצ'רטו עד שהנגנים יזיזו את כני־התווים והכסאות שלהם כדי לפנות לה מרחב־מחיה לא גדול. המנצח התמיר, בבלוריתו הנאה ותנועותיו, היקשה במידה רבה לראות את הרקדנית. בכל זאת נראה שהשילוב של תזמורת חיה על הבימה עם מחול הוא צירוף מוצלח.

רוני ביצעה מחול הנקרא „דרכים", בו יש הרבה מן החיפוש אחרי הרחוק והמתחמק, כאילו, מהישג היד; מן השאיפה אל מעבר לאופק, אל הבלתי ניתן לתפיסה. חבל שהתאורה השטוחה (אף היא, כמובן, מאולתרת) לא יצרה אווירה מתאימה.

בחלקו השני של הקונצרט רקדה רוני, והפעם ללא תזמורת חיה, לצלילי הרשמקול, מחול למוסיקה של ברטוק ו„רישומים לשירי לורקה" לגיטארה.

סיימה את הערב מקהלה של נוער ומבוגרים מבלגיה, „זמרי המים השחורים". שזמריה מגיל 7 ומעלה, הופיעו על הבימה מסודרים בגבהים שונים, ממש כחלילי העוגב.

הזמרים הצעירים היו עייפים מאוד מהופעותיהם וסיו־ריהם בארץ, ובכל זאת השרו אווירה חגיגית ולבבית, בניגוד לתזמורת הרמת־גנית שנגינתה היתה אפורה למדי, יום־יומית, ללא ברק.

על אף הליקויים שבקונצרט+מחול בערב זה נראה, שזו דרך טובה מאוד, והשילוב בין מוסיקה חיה לרקדן עשוי ליצור במה חדשה ועתירת אפשרויות לאמני מחול להציג עליה את יצירותיהם, ובאותה שעה להעשיר את הקונצרטים של תזמורת קאמרית בגוון חדש, שוודאי יוסיף להנאה האמנותית של המאזינים, שאולי לא היו הולכים לקנות כרטיסים לרסיטאל למחול.

נעמי לפסיזון במחול „CELL" — „תא" משל רוברט כוהן בלהקה הלונדונית, אחד משני המחולות אותם מכינה בעת להקת „בת־שבע".

בשעת הראיון היא יושבת על ספסל בשדרה התל־אביבית, נהנית מכל רגע של שמש חורפית ישראלית. שיער חום, עיניים מחייכות.

בת שבע־עשרה הגיעה ממולדתה ארגנטינה לניו־יורק, ונכנסה ללמוד בבית־הספר המפורסם „ג'וליארד". כשראתה לראשונה את הופעת להקתה של מרתה גראהאם זה שינה את השקפתה על המחול. „פתאום התברר לי שיש כאן משהו נשגב, משהו חשוב, הממלא אותך".

תשע שנים רקדה בלהקתה של מרתה. כאשר נקרא רוברט כוהן, אף הוא מבחירי להקתה של גראהאם, לייסד את בית הספר והלהקה ל„מחול בן־זמננו" בלונדון, הוזמנה לבוא וללמד שם.

זהו, בקיצור אנציקלופדי, סיפור חייה של נעמי לפסיזון, אחת הרקדניות הטובות ביותר שזכיתי לראות, העובדת בימים אלה בלהקת „בת־שבע", מקום שם היא מכינה, יחד עם בוב כוהן, שני מחולות.

בארבע השנים האחרונות היא רקדה ב„להקה למחול בן־זמננו" הלונדונית. לאחרונה עזבה את הלהקה ובתוכניתה לעבוד בארצות שונות, ותחנתה הראשונה תהיה שוודיה. בשנתיים האחרונות היא יצרה שלוש כוריאוגראפיות משלה.

הקסם המיוחד של הופעתה הבימתית טמון, לדעתי, ברכותה הנשית, בנינוחות המיוחדת שבתנועתה, תכונות נדירות מאוד בעולם המחול המודרני, בו שולטות המתיחות והנוקשות.

זה ביקורה הראשון בישראל. נקווה שעוד נשוב לראותה אצלנו, אם ככוריאוגראפית ואם כרקדנית.

רוני סגל עם תזמורת רמת־גן

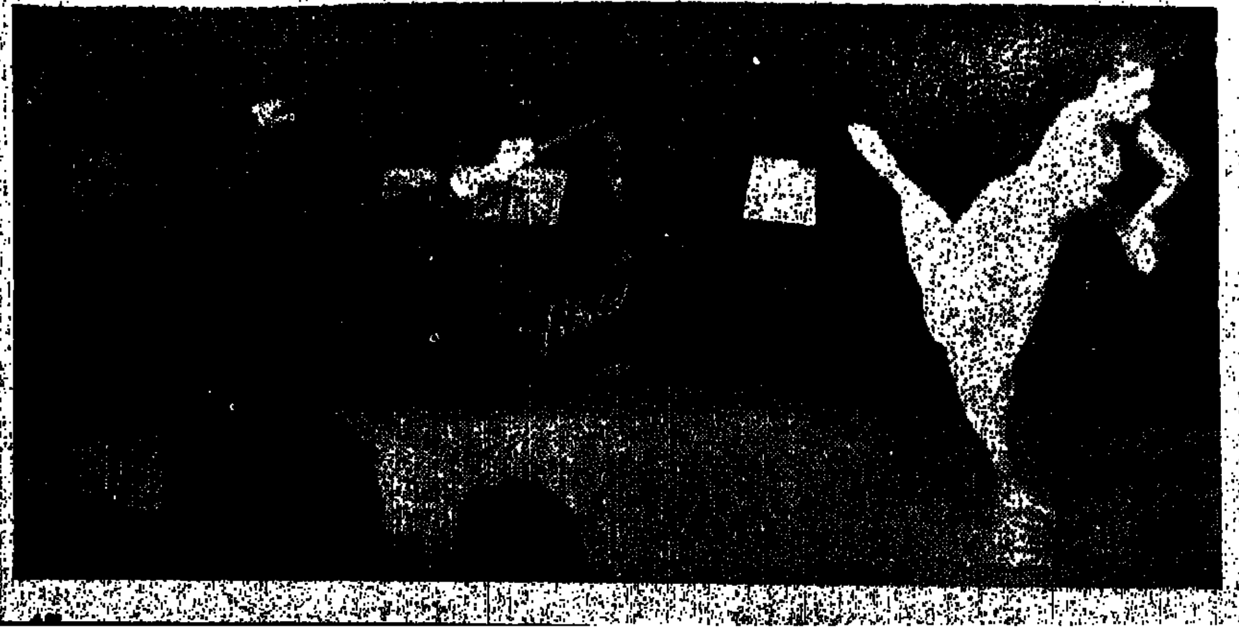

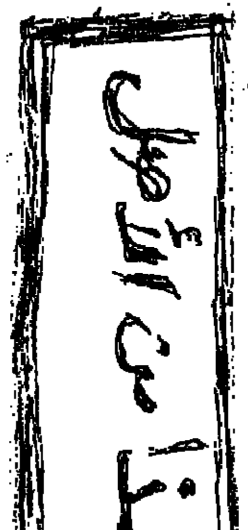

(המשך מעמ' 7)

ממיבצר עגלות אל קרבת קו האש, הנך נודע לחתך של אותו צבא שראית קודם־לכן נפתח כחוט מסליל, ומתפרס... וביג־תיים נדמה לך כאילו כמעט גירגור... מבעד למשקפת תוכל להבחין בפרצופים מעוותי זעם. חייל רגלי בולגרי גוץ תוקע פגיון לתוך גופו של תורכי ארוך כאילן; אתה רואה את הלה פושק זרועותיו וצונח לאיטו אחורנית, פיו עטוף קצף.

והנה פגישת כוזרה: חייל ה־ חוטר משהו באדמה מושיט לי את ידו; אביו אירח אותי לפני סטארה זאגורה, בדיוק כאשר הצעיר נקרא לדגל; עתה עלי למסור לו, בשובי, דרישת שלום מבנו...

פאול ציפרר

טארנוב, ה־2 בנובמבר

...הרב הצבאי הראשי נשא דרשה חדורת פאטריוטיזם. בין היתר אמר: „חיילים! אנו חיים בזמן רציני עד־מאוד, ולמרות אהבת השלום המהוללת של ה־ קיסר שלנו, איש אינו יכול ל־ חזות־מראש מה טמון בחיק ה־ עתיד... אך אם האל יחליט אח־ רת, צאו לקרב באומץ לב"...

המטכ"ל הבולגרי, סטארה גורה, 25 באוקטובר

...הבולגרים פרצו לקיקיליסה כאל שער פתוח ושוב הוכיחו לעולם שאין ערך לתיאוריות.

...הבולגרים אף לא טרחו ל־ האריך באש. הם אחזו את ה־ רובה בקת, צעקו „הורה!" ו־ הסתערו על האויב. כמה מתים ופצועים השאירו בדרך — את זאת אינם אומרים, אך היינ־ הך: הם הפריכו את כל התי־ אורטיקנים, ועכשיו בא הדבר המוזר ביותר: הם אינם מתג־ אים בכך. ואם הם מתגאים — הרי אינם אומרים זאת. הן אני מבריק לכם את הביולטינים ה־ רשמיים — כלום יתואר תיאור מפוכח, יבש מזה?... לא ייפלא, איפוא, שבני אדם כאלה אינם עושים לעצמם פירסומת בהיס־ טוריה העולמית...

המטכ"ל הסרבי, וראניה, 26 באוקטובר

...אם מישהו מתלונן על היע־ דר כל מיתקני רחצה ועל טיבם הבלתי־מניח את הדעת בהחלט של מוסדות אחרים שאי־אפשר בלעדיהם — בל יטענו כי מצב מלחמה כעת, שכן קרוב לוודאי גם בעיתות שלום המצב בווראניה אינו הרבה יותר טוב.

הסהר מתכסה עננים
איסטנבול, ה־29 באוקטובר

באיסטנבול מיתחוללת סופת סתיו. היא מביאה עימה ענני גשם קודרים ותולשת את אח־ רוני העלים הקמלים מן העצים בגני הארמון. זה היה הענן ה־ ראשון שחלף על־פני הסהר... הסהר בקדיר והולך. אין להטיל ספק בכך. הם מצפים מלאי־ אמונה להופעתו מחדש של חרמש־הירח החד והזוהר ב־ רקיע...

כל מי ששם לב לקולות ה־ מתעוררים עתה לא יוכל אלא לייחל שהסהר יורח שוב מבין העננים. הסהר שופך אורו על מחנות הצבא התורכי. מ. בכר

עדות ראיה על הקרב מן ה־29 באוקטובר
(מאת כתבנו המיוחד במטכ"ל הבולגרי)
מוסטפה פאשה, 31 באוקטובר

...היה לי המזל להשתתף ב־ מלחמה, אך רק היום יכולני ל־ מסור פרטים, שכן קודם־לכן היה אסור לי להתפאר בידוע לי...

עד־כה רק ראיתי את פני ה־ מלחמה, חזיתי את נשימתה ה־ לוהטת, הצורפת, מקרבה גוב־ רת והולכת. עתה שומע אני ל־ ראשונה את קולה... קול ה־ מורכב מאלימות, עגב ואימה המתמזגים בהארמוניה מיוחדת במינה: ההארמוניה של המוות.

למרבה הצער אסור — מטע־ מי סודיות שכופה הצנזורה ה־ בולגרית — לומר כעניין ולאן דם צועדים. אך את זאת מותר לי לומר: כל החיילים והקצי־ נים הללו, שעברתי על פניהם, הלכו לאותו מקום שממנו קר־ אם אותו קול נורא. איש לא הגה באהובי נפשו, הכול נתנו את דעתם על הקרב בלבד.

תותחים ראיתי, גדולים ועצו־ מים — כלי הנגינה של המוות.

אני מפלס לעצמי את דרכי בין שיחים נמוכים, מעלה־מעלה — והנה עומד אני בפיסגה ו־ מתחתי מראה מרהבים נגוהים שמש וזוהר.

תחת שמש צוחקת זו, בנוף זה ברוך האלוהים, גועש הקרב. לאורך כל הקו הוא מיתחולל. אך מן הקרב עצמו לא ניתן לראות דבר.

היום נוטה לערוב והגיעה ה־ שעה לתת את הדעת על שיבה הביתה. אך אימת השגב עדיין מחזיקה את הצופה בניגוד ל־ רצונו, מרתקו, עומד ללא נוע, למקום. הערב רד. שם במזרח־ קים בצבעים הררים בגווני סגול ומאחוריהם, באודם עמוק, שוק־ עת השמש — סימפוניה של שלווה ערבית בעיצומה של סימפוניית המלחמה...

הצבא התורכי

הצבא התורכי הנסוג אחר הקרב של לולה בורגאס
(מברק מאת כתבנו המיוחד)
המטכ"ל התורכי קורלו, ה־1 בנובמבר

...נדמה כי איש התותחים מאשרת את דבר ההתקדמות ה־ תורכית ומלאי תקווה שוכבים החיילים וכתבי המלחמה ליד המדורות על מצע־קש שהותרם בחופזה, למנוחת לילה קרה ו־ לחה.

הבוקר מביא בכנפיו אכזבה מרה בעקבות ההודעה הרשמית, כי היחידות התורכיות, על־אף הצלחותיהן ביום, נאלצו בלילה לפתוח בנסיגה. לולה בורגאס שוב נכבשה בידי הבולגרים ו־ על־כן נאלצנו גם אנו לשוב לקורלו. אכן, אי־אפשר עוד ל־ הסתיר את התבוסה.

לא חסרים בקרב החיילים נכונות להקרבה עצמית ומשמ־ עת. הבה נקווה, איפוא...

פצועים קשה באמת שוכבים תכופות, עזובים מכול, בשולי הכביש ומתחננים, בדעה מוט־ עית שאנו רופאים: „דוקטור טוב, קחנו איתך!" — חיילים גוועים ברעב, גם סמלים, מבק־ שים פרוסת לחם או סיגריה, אך הכול בענווה נכנעת.

רק בצהרי היום נוספה נימה חדשה לנסיגה, המזכירה בריחה. ואולם לפי שעה אנו יושבים בקורלו, נתונים בשבי נוח ל־ מדי, בלי יכולת כלשהי לשגר מברקים על מצב המלחמה.

ראשי הצבא הבולגרי
(מאת כתבנו המיוחד)
סטארה זאגורה, 11 בנובמבר

הנה הראשון לכול, סאבוב... גבר בעל מרץ של פלדה וחסר רחמים עד לברוטאליות. באות הכתובה לא התחשב מעודו, אפילו מקומה בספר החוקים. דיקטאטור מובהק. אדם כזה, המסלק ללא רחמים כל מיכשול שבדרכו, קונה לו ללא ספק אויבים.

בצד שמו מן הדין שנמנה מיד את פיצב, רמטכ"ל הצבא הבולגרי. על־יד שולחן הכתי־ בה שלו חישבו מראש את תבו־ סת הצבאות התורכיים. עם זאת הוא אדם מסביר פנים שעל שפ־ תיו תמיד נראה חיוך... חיצוניו־ תו עדינה יותר מזו של סאבוב ובשאתה מביט לתוך עיניו ה־ גדולות, החכמות, אתה נכבש בו־במקום לאישיותו.

התקוות לשמירת השלום
שיחה של כתבנו המיוחד עם ד"ר דאנב, נשיא הפארלאמנט הבולגרי שחזר משליחות מיוחדת בבודפשט.
סופיה, 14 בנובמבר

נשיא הסוברניה הואיל ל־ קבלני בתום ישיבת הממשלה, ולמסור לי את הדברים הבאים על ביקורו בבודפשט:

„נויה פרייה פרסה" הוא ה־ עיתון הזר הנפוץ ביותר ב־ בולגריה, וזוכה ליתר הערכה מכל עיתון אחר"...

עם המטכ"ל הסרבי בלאוסקוב
(מאת כתבנו המיוחד במטכ"ל הסרבי)
סיור בשטחים כבושים

...כל הגוויות התורכיות ש־ נמצאו נערמו כאן לערימות כדי לשרפן. אנו מחטטים בתוך ה־ ערימה ונוטלים שלל. מכניסים לכיס קלפי־מאור המפוזרים כאן לאלפיהם, מכתבים בכתב תורכי. אחד מעמיתי מוצא ספר דיקדוק תורכי־גרמני, ומחברת מצורפת עם רשימות. אלה נמצ־ או בכליו של קצין צעיר. אני עצמי נוטל מעטפה קטנה עם כתובת תורכית, ובתוכה — מכתב, תצלום של נער קט, ו־ תלתל שיער חום. כאב צורב כמעט מזיל דמעה מעיני ואני פוטר „מזכרת מלחמה" זו ב־ רצון לעמיתי האנגלי, שעצביו חזקים יותר.

המטכ"ל הבולגרי, 24 באוקטובר

והנה מובלים חשבויים דרך העיר, לא כולם, כמובן, רק שמו־ נה. הם עוברים על־פני הבית הקטן והנתמך של הצנזורה, מקום הריכוז של הכתבים, כך נותן המטכ"ל הזדמנות לחזות במראה נצחון, הנוח למסירה ב־ מברק. כרגע התורכים הם ה־ אנשים החשובים ביותר בעיר. מראיינים אותם בכל הלשונות. הנה נמצאים מתורגמנים וה־ שבויים משיבים ברכות, וניכרת בהם שביעות רצון של מי שאין לו עוד דאגות...

לודוויג בואר

הפלייטוניסט האמיץ והתורכים מוגי־הלב
א.

...בין שני הטורים עלינו ל־ מצוא את דרכנו. בזהירות, פן יבחין בנו אחד הקצינים ויחזיר־ נו כלעומת שבאנו. באמנת, יש לנו דפיקות לב, ואם לא יניחנו, חלילה, להתקרב אל הסכנה? אך הצבא עסוק בעצמו וכך — קדימה!

ליד באר תורכית אנו נעצ־ רים ושותים. אמנם ייתכן שהיא מורעלת, אך הצמא רב ואדריא־ נופול עודנה מרוחקת לפחות 27 ק"מ.

עמיתי האנגלי מדליק לו את מקטרת־המלחמה הקטנה שלו, ושר לו בחצי קול שיר כושי מקוטע ומצחיק. הוא תמיד עליז כאשר יש מלחמה. במרומים נשמע קול קירקור באוויר ה־ מלא שמש: להקות עורבים ו־ עורבנים מצוותא: אולי חשים הם את המלחמה...

במרחק ערפילים וזוהר מסנ־ וור, שבהם מבהיקים בלובנם צריחי המיסגדים של אדריאנו־ פול. אנו צופים במחזה ללא הפתעה וקובעים שאין לך בעו־ לם מקום נאה מזה לעריכת פיקניק. והנה מבחינים אנו ש־ אנחנו שרויים בעיצומה של אש ארטילרית ואולי — בעיצומו של קרב. הרי לעולם לא יבחין הדיוט בענייני צבא במשהו כזה בדיוק — בפרט כשהוא רעב. אחר טיול מאמץ, וחייב להש־ גיח שלא לתקדיח את תבשילו בקדירת המרק הקטנה. והנה מתעוררת סקרנותך ואתה מת־ חיל לספור. אך כשאתה מגיע לאלף נעשה כל העניין משעמם ואתה מסתכל מה, בעצם, פעל כל הרעש הזה. ויתכן שקרב כלו הוא משהו עצום ועקוב מ־ דם, אך ודאי הוא שעם הזמן הוא מעייף את הצופה; פשוט, הוא לא נועד לקהל. ואכן מחלי־ טים אנו לשחק קצת שחמט. סוף־סוף נדמה כי רעם התות־ חים פסק, אך הנה מתברר כי טעינו: רק התרגלנו אליו.

...באוויר מתבקעים כדורי אש. אך הבלתי־סימפאטי במצב הוא, שהם דווקא „לוקחים כיוון" אל הגבעה שלנו; במצב זה אמנם ניתנת לנו הזדמנות להתבונן בהם מקרוב, אך אין אנו מייחסים לכך חשיבות רבה. „עתונאי מת אינו מסוגל לכתוב רשימה", אומר האנגלי, וכך נאלצים אנו לשכב על הבטן, לארוז את הפרימוס (בלי ל־ צחצחו) ולאסוף את כלי השח־ מט. אחד מהם אבד: קורבן מלחמה!...

ב.

...למעלה מצויים חדריהם של הנכנעים; כמה מילים אל ה־ מתורגמן וכבר מופיע בפני ה־ תורכי הראשון... מעודי לא זכי־ תי להסבר קולע יותר לביטוי „בזוי". מיד מנסה הוא להישבע לי מה מרוצה הוא להימצא כאן, הכול כל כך „נחמד", האוכל, המיטות, היחס, בולגריה ואפילו הביקור שלי. בעצם התביישתי כאשר עליתי במדרגות אליהם, סקרנותי נראתה לי בלתי נאו־ תה, השפלת מנוצחים, ובלבי חשבתי מה קשה לגברים, ש־ מקצועם הוא בעצם אומץ הלב, לגלות במו פיהם את סוד פחד־ נותם. וציפיתי למצוא אנשים מקדירי פנים, מפגיני איבה, מתאבלים, להיתקל בשתיקה עקשנית כתגובה על סקרנותי המחוצפת. תחת זאת קיבלו את פני בהכנעה זריזה, נכונים ל־ הוציא לפי דרישה מאמתחתם את הכול, גם את חרפת עצמם.

לאחר־מכן ביקרתי אצל ה־ חיילים השבויים, שאוכסנו ב־ אחד הקסרקטינים. פה ושם אפ־ שר לראות פרצופים פראיים, זועמים, ולחוש בשנאה חורקת שן מחוסר אונים. שנאה שהיא כה חזקה עד שהיא דוחה אפי־ לו את הסיגריות של המנצחים. אך הללו בודדים, ההמון השלים עד מהרה ומקבל את גורלו כמ־ עט באדישות... בזה אחר זה שאלתים לסיבת תבוסותיהם; התברר שאיש לא הירהר בכך. העיקר, שיוכלו לשוב לאדמתם, לילדיהם; אם נפלה אדריאנו־ פול או אם הבולגרים כבר נכנסו לאיסטנבול — איש מהם לא שאל. „יש לי ששה ילדים ואני רוצה לראותם שוב", אמר אחד ובכך סיכם את העניין.

בלכתי נדחף אלי ענק אחד ו־ ביקש ממני כי ישחררוהו; אש־ תו חולה והוא פוחד פן לא יתר־ אה עוד עם ילדיו. צאר או סולטן — מה איכפת. אבל ה־ אשה, הילדים!

לודוויג בואר

*

המטכ"ל התורכי, סגילר, 24 באוקטובר

בערך בשעה 5 לפנות ערב כבר יושבים הכתבים האוסט־ רים, ההונגרים והגרמנים ב־ תאם שברכבת ובניחותא עור־ כים משחק קלפים במסגרת ה־ ברית המשולשת, ובשמש ה־ ערבית בחוץ מתפללים חיילים מוסלמים, תוך רחיצה דתית, את תפילת הערב.

*

ומסיים קארל קראוס את ה־ לקט:

אללה נאלגנו, יהוה, היכן ברקיך? אלוהים, היכן אתה?

על־פי חוות־דעת יועץ מועצת העתונות, פרופ' רוטנשטרייך, אנו מפרסמים כאן מכתב, שנשלח למר גבריאל שטראוס, רחוב הילו 6, שיכון דן, בעקבות כתבה שפורסמה ב„חותם".

א"נ,

לפנים משורת-הדין ושורת-החובה (לדעתי), אני מביעה כאן את צערי, אם נגרמה לך עגמת-נפש כלשהי בעקבות פרסום רשימה שלי באחד מגליונות „חותם" על שירותי ההתנדבות, בשם „המתנדבים בע"מ".

למותר לציין, שלא היה לי שמץ של כוונה לפגוע במישהו, והניסוחים והביטויים שמופיעים בכתבה מותאמים לרוח בה היא נכתבה — חוות אומר — בטון קל יותר, בהתאם לנושאה.

לא נראה לי שהיתה סיבה כלשהי לחפגע — וכל מה שנכתב, בתום-לב מוחלט נכתב. חרף זאת, נוכח התביעה התקיפה והתוקפנית (בטלפון) מצד עובדות מרכז ההתנד־ בות, אני מביעה כאמור את צערי על פגיעה מיותרת, שאיש לא התכוון אליה.

אני תקווה שבכך חוסל העניין, וחוסר מכשול — אם היה — לביטוי רצונך הטוב לעזור ולהתנדב בעתיד.

בברכה,

עדה סער

סיפורו של נהג דן

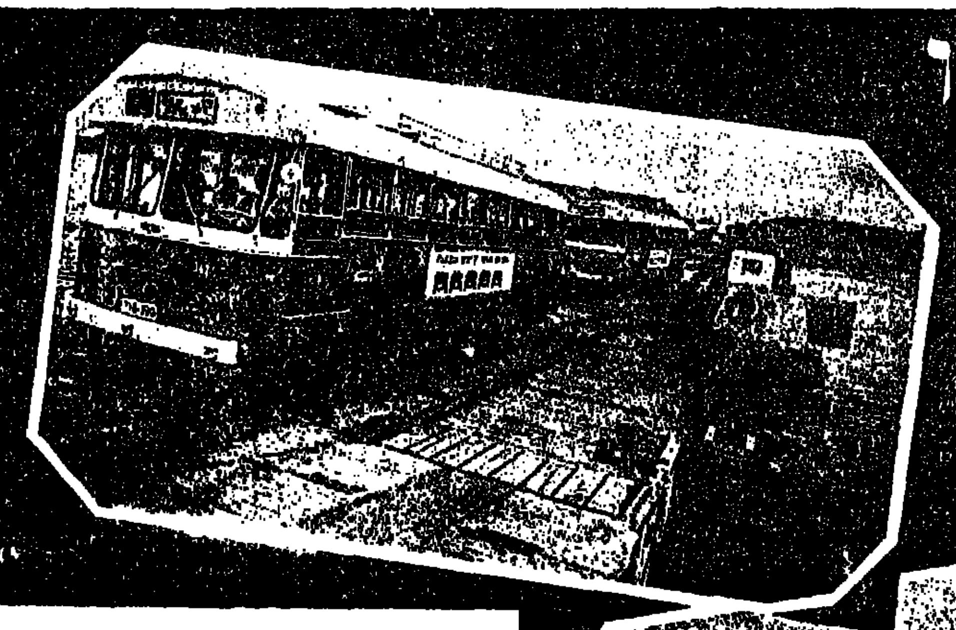

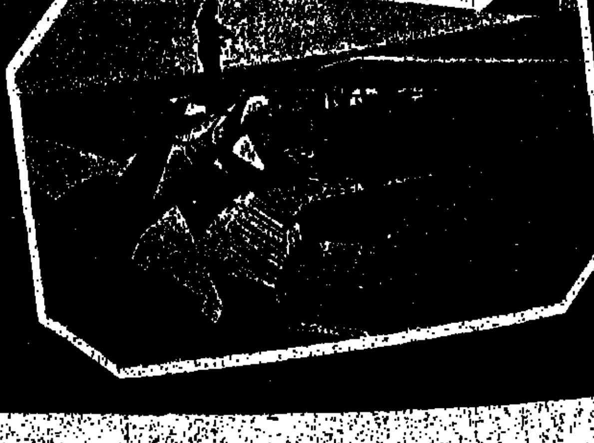

איפה האוטובוסים -

שואלים בימים האחרונים אזרחים רבים.

— הנה, כאן הם האוטובוסים של דן:

מדי יום ביומו נעים מאות כלי רכב של דן — לא בכבישי תל־אביב והאזור; אלא בסיני, מעבר לתעלה, ברמה ובכל תחומי צה"ל.

אך לא אוטובוסים חסרים לצורך הפעלת שרות עירוני תקין. מחצית נהגי הקואופרטיב עודם מגוייסים. טרם ניתן לחזות מועד שחרורם.

ולכן כה קשה לתכנן היום מערכת היסעים רגילה.

ואת זה חשוב לנו שתבין, אתה — הנוסע.

נהגינו — היושבים ליד ההגה — עושים לעתים לילותיהם כימים, כדי לספק את דרישות צה"ל וציבור הנוסעים.

עזור להם

העומס בו הם נתונים איננו כבימים רגילים — הם מצפים לסבלנות והבנה מצידך.

יחד נקווה כי לא ירחק היום בו הרכב והנהגים ישובו ל„חזות הקבועה" בכבישי תל־אביב...

תודה

טלוויזיה לימודית

יום ו' — 4.1
07.50 סרטוט ט' — היטלי גופים
08.15 חשבון ד' — טבלת שכיחויות
09.05 גיאומטריה ו' — ה־שטח
10.00 ביולוגיה י' — מע־רכות תאים: עצבים ו־הורמונים
10.45 טלנוער — שבועון לנוער
11.30 דני וגיל במסע בלתי רגיל (אמנות) — רצה בצל הקאריאתידות
12.00 דני וגיל במסע בלתי רגיל (אמנות) — רצה בצל הקאריאתידות
14.00 דף מספר — „ספיח" — מאת ח. נ. ביאליק
14.05 חמדו לשון — שכר סופרים
14.20 סרט: „בתנועה מת־מדת"

יום א' — 6.1
07.50 טכנולוגיה ט' — טי־פול תרמי
08.15 גיאומטריה ט' — משפט ישר והפוך
08.40 לשון ב'—ד' — שי־רים שונים: ע. הלל
09.05 אנגלית ח'
09.25 אורחות ד' — החקי־קה
10.00 אנגלית ט'
10.20 טבע ו' — במזון אנר־גיה
10.45 צרפתית
11.05 אלגברה ט' — הי־שובים בתבניות מסוק
12.00 אנגלית י'
12.20 ייעוץ והכוון ח' — ישיבות תיכוניות
13.00 סרטוט ט' — רישום מידות בגופים
13.40 שח־מט — שעור מס־פר 16
16.00 מלאכת־יד — פסיפס עתונים. תוכניתה של בת־יה עוזיאל
16.15 שח־מט שעור מס' 16
16.35 צרפתית
16.55 פגישה עם סופר — חנוך ברטוב.

יום ב' — 7.1
08.15 אנגלית ה'
09.05 גיאומטריה ו' — ה־שטח
09.25 חשמל ח' — סיפורו של ממציא
10.00 ביולוגיה ט' — חל־בונים: מבנה ופעילות
10.20 אנגלית ח'
11.25 מתמטיקה ח' — תר־גום משפט לתבנית מספר
12.00 ביולוגיה י' — מער־כות תאים: עצבים ו־הורמונים
12.20 טבע/פיסיקה ד' — ליקויים ותנועת בראון
12.40 טיול בספרי אגדות — שירים שונים: ע. הלל
13.00 ביולוגיה ט' — חל־בונים: מבנה ופעילות
13.20 טבע ו' — במזון אנר־גיה
13.40 מראות בשמורות (סרט)
14.10 תורת החשמל י' — ניתוח מעגלים
16.00 דף מספר — [illegible]
16.10 אנגלית ח'
16.25 „אתגר" — תחרות [illegible]

יום ג' — 8.1
08.15 ייעוץ והכוון ד' — על אחריותי
08.40 תורת החשמל י' — ניתוח מעגלים
09.05 חשבון ו' — טבלת שכיחויות
10.00 אנגלית ט'
10.20 אנגלית ד'
10.45 גני ילדים — נסים והגדי
11.05 גיאומטריה ט' — משפט ישר והפוך
11.25 אנגלית ד'
12.00 אנגלית י'
12.20 אנגלית ח'
13.00 טכנולוגיה ט' — טי־פול תרמי
13.20 אורחות ד' — החקי־קה
16.00 הנדסה ח' — סימט־ריה
16.20 חשבון ו' — חלק היחידה א'
16.38 אנגלית ח' — שעור מס' 20
16.59 אנגלית ח'
17.18 סרט.

יום ד' — 9.1
08.40 חמדו לשון ז'—ח' — תעלומת גלות אדום
09.05 חשבון ח' — ציר המספרים השלם
10.00 אנגלית ט'
10.20 אנגלית ד'
10.45 מסיפורי שפת הנחל — ועוד על אגני הצו־ללת
11.25 אנגלית ח'
12.00 אלגברה י' — זוויות
12.20 גיאומטריה ו' — השטח
12.40 שבט השרפה מן ה־מלאית (סרט)
13.00 דני וגיל במסע בלתי רגיל (אמנות) — רצה ב־צל הקאריאתידות
13.25 טבע/פיסיקה ד' — עובדות חשעיות
13.45 פרקי ספרות — ה־בלדה
14.10 סרטוט ט' — יחסים בין שני קטעים
16.00 מסיפורי שפת הנחל — כיצד גילה אגני מוט פריח הזהב
16.10 שירים שונים — מאת ע. הלל
16.20 אנגלית ט'
16.40 משחקי נוער
17.00 סרטים — היטלים והכוון הגליון — תוכנית בשיתוף עם המרכז ל־טכנולוגיה לימודית.

יום ה' — 10.1
08.15 מתמטיקה ח' — תר־גום משפט לתבנית מספר
08.40 לשון וספרות ב'—ד' — שירים שונים: ע. הלל
09.05 חשבון ד' (סידרה א') — כיצד לחסר?
09.25 חשמל ח' — סיפורו של ממציא
10.00 טכנולוגיה ט' — [illegible]
10.45 גני ילדים — נסים והגדי
11.05 ביולוגיה ט' — חל־בונים: מבנה ופעילות
11.25 טבע ו' — במזון אנרגיה
12.00 אלגברה ט' — הישו־בים בתבניות מסוק
12.20 טבע/פיסיקה ד' — עובדות חשעיות
13.00 תורת החשמל י' — ניתוח מעגלים
13.20 צרפתית
13.40 בולים מספרים: סי־פורי הרפתקאות (סרט)
16.00 אנגלית י'
16.15 אלגברה ט' — הישו־בים בתבניות מסוק
16.35 [illegible]
17.00 טלנוער — המגזין ל־בני הנעורים.